

SIRUS

SIRUS RAPPORT 8/2013

Ola Røed Bilgrei

Symbolske kroppar **- en kvalitativ studie av menn som brukar** **anabole steroider**

Ola Røed Bilgrei

Symbolske kroppar

- en kvalitativ studie av menn som brukar anabole steroider

SIRUS-rapport nr. 8/2013
Statens institutt for rusmiddelforskning
Oslo 2013

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) er et selvstendig forskningsinstitutt under Helse- og omsorgsdepartementet. Sirius har som formål å utføre forskning, dokumentasjon og formidling omkring rusmiddelspørsmål, med særlig vekt på samfunnsvitenskapelige problemstillinger. Instituttet har nasjonalt kompetansebibliotek på rusmiddelfeltet og er nasjonalt kontaktpunkt for Det europeiske narkotikaovervåkningscenteret, EMCDDA

Copyright SIRUS

Oslo 2013

ISBN 978-82-7171-408-6

ISSN 1502-8178

SIRUS

P.b. 565 Sentrum

0105 Oslo

Besøksadresse: Øvre Slottsgt. 2 B

Telefon: 22 34 04 00

E-post: sirus@sirus.no

www.sirus.no

Within the demonized bodybuilding subculture, self-identified bodybuilders (...) construct instrumental drug use as a legitimate means for attaining a subculturally prescribed goal (...) Individuals embracing bodybuilding, who are identifiable through their 'symbolic style' and commitment to bodybuilding as a radical 'lifestyle choice', are able to negotiate definitions of risk which support the fundamental tenets of their drug subculture. Carefully planned drugs use (not abuse) among competent bodybuilders is deemed instrumental in creating and recreating types of 'perfect' muscular body (Monaghan, 2001:44)

Forord

Denne rapporten er en del av SIRUS' nye ansvarsområde, som utover tobakk, alkohol og narkotika, også innebefatter bruk av illegale dopingmidler utenfor den organiserte idretten. Denne utviklingen må ses som et resultat av et politisk motivert ønske om å innlemme substansområdet i den generelle rusmiddelpolitikken. Prosjektet er delfinansiert av Helsedirektoratet.

Flere fortjener en stor takk for at rapporten har blitt slik den har blitt. Først og fremst vil jeg rette en stor takk til informantene. Tusen takk for at dere stilte opp til intervju og delte sjenerøst av deres erfaringer. Flere kolleger på SIRUS fortjener også en stor takk. Thomas Anton Sandøy for våre fruktbare diskusjoner, Anne Line Bretteville-Jensen for støtte, og Janne Scheffels og Øystein Skjælaaen for konstruktive tilbakemeldinger i slutfasen av prosjektet.

Ola Røed Bilgrei, desember 2013

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	8
1.1 Hva er doping?	8
1.2 Omfang i Norge	10
1.3 Rapportens innhold	12
2 Metode og data	13
2.1 Informantene	13
2.2 Intervjuene	15
2.3 Analyse	16
3 Innganger til dopingbruk	19
3.1 Tanker om doping før eget bruk	20
3.2 Doping som vei ut av tungt rusmiddelbruk	23
3.3 Doping som redskap i en kriminell karriere	25
3.4 Doping som del av en kroppsbyggingssubkultur	27
3.5 Den symbolske kroppen	29
3.6 Samfunnets press eller subkulturens normer?	30
3.7 Oppsummering	31
4 Dopingøkonomien	33
4.1 Produksjon og import av steroider	34
4.2 Kjøp og salg på norske internettforum	37
4.3 Det private markedet	39
4.4 Utenlandske internettbutikker	41
4.5 Oppsummering	42
5 Kunnskap, bruk og subkulturelle grenser	44
5.1 Om å være på kur	45
5.2 Positive og negative effekter	47
5.3 Bruke fornuftig	50
5.4 Selvkontroll og disiplin	51
5.5 En stigmatisert subkultur	52
5.6 Subkulturelle grenser	54

5.7 Oppsummering.....	55
6 Avslutning	57
6.1 Doping – et samfunnsproblem?	59
Litteratur.....	62
English summary.....	66

Sammendrag

Bruk av illegale dopingmidler utenfor den organiserte idretten fikk fornyet fokus da stortingsmeldingen om rusmiddelpolitikken ble lansert våren 2012. Doping ble innlemmet som et substansområde i den nasjonale rusmiddelpolitikken og omtalt som et kommende samfunnsproblem. I denne rapporten analyseres bruken av illegale dopingmidler utenfor den organiserte idretten ved hjelp av kvalitative intervjuer med personer som har erfaring med bruk av anabole steroider.

Første analysekapittel tar sikte på å gi en forståelse av ulike innganger til dopingbruk. Ved hjelp av intervjudataene er det flere sentrale historier som kan beskrive rekrutteringen til bruk av dopingmidler utenfor den organiserte idretten. Felles for informantene var hvordan kroppen ble formet og definert ut ifra subkulturelt definerte mål. Fremfor å forstå dopingbruken som motivert av et samfunnsmessig kroppspress, kan man heller forstå disposisjonene som formet av subkulturelle normsett som langt på vei legitimerer og rasjonaliserer bruk av steroider.

Ved bruk av Kripos' statistikk over dopingbeslag, observasjon på internett og kvalitative intervju, analyseres ulike omsetningsmarkeder for illegale dopingmidler. Den ser ut til å være organisert rundt tre sentrale omsetningskanaler. Disse omfatter kjøp og salg via norske internettforumer, private (venne)nettverk og utenlandske internettbutikker. Et særpreg ved dopingøkonomien synes å være et økende salg av produkter som produseres og tilvirkes her i landet, og som gjøres tilgjengelig for salg via lukkede internettforumer.

Tredje analysekapittel handler om informantenes bruk av steroider og hvordan de presenterte egen praksis i motsetning til dominerende negative stereotypiske identiteter. Samlet rundt et sett med narrative strategier, forsøkte de å trekke symbolske grenser rundt egen praksis og vise avstand fra rådende kulturelle oppfatninger. Dette kan tolkes som et forsøk på å distansere seg fra et potensielt stigma og for å portrettere eget bruk i et positivt lys. Informantenes forhandlinger rundt egen risiko kan også tolkes på denne måten.

Avslutningsvis diskuteres avstanden mellom tilgjengelig empiri fra befolkningsundersøkelser og ordlyden i den norske offentligheten om omfanget av bruk av illegale dopingmidler i Norge.

1 Innledning

Den politiske debatten knyttet til bruk av dopingmidler utenfor den organiserte idretten fikk fornyet fokus da stortingsmelding nr. 30 (2011-2012) – *Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk* – ble lansert våren 2012. I stortingsmeldingen ble doping løftet frem som et nytt og viktig område i den nasjonale rusmiddelpolitikken, og fra 1. juli 2013 ble legemiddelloven utvidet til å omfatte forbud mot erverv, besittelse og bruk av dopingmidler.¹ Tross den fornyede interessen for feltet eksisterer det imidlertid lite etablert kunnskap om dopingkulturen og dens medlemmer. Hovedvekten av den tilgjengelige forskningsmassen er preget av en overvekt av biomedisinske studier, uten fokus på kvalitative data og analyser. I denne rapporten analyseres bruk av dopingmidler med utgangspunkt i kvalitative intervjuer med en gruppe menn som selv har erfaring med bruk av anabole androgene steroider².

Rapporten bygger på problemstillinger som er fordelt over tre analysekapitler: Hvordan kan man forstå innganger til bruk av dopingmidler? Hva forteller informantene om dopingøkonomien, og hvilken rolle har de i den? Hvordan snakker de om eget dopingbruk, og hvordan forholder de seg til risiko?

Samlet sett forsøkes det å gi innblikk i hvordan informantene forstår og presenterer seg selv som brukere av dopingmidler. Dataene baserer seg på kvalitative intervjuer med femten menn som har erfaring fra minimum én steroidekur. De fleste hadde imidlertid tatt flere, og enkelte brukte også andre dopingmidler. Andre var tett vevd inn som aktører i den illegale økonomien som omkranser dopingkulturen. Deltagerne var en variert gruppe, både med henhold til alder, bosted og sivilstatus. Felles var deres genuine interesse for kroppsbygging og trening, og store deler av livene deres dreide seg rundt egne kroppsprosjekter. Bruk av dopingmidler hadde en viktig rolle i disse prosjektene.

1.1 Hva er doping?

Selv om hovedfokuset i rapporten er brukernes selvforståelse og selvpresentasjon, kan en viss innsikt i de kjemiske egenskapene til dopingmidler også være viktig. Dopingmidler brukes først og fremst som en betegnelse på medikamenter som tas for å gi prestasjonsfremmende

¹ <http://www.lovdatabasen.no/ltavd1/filer/nl-20130614-038.html#map0>

² Videre i rapporten benyttes kun betegnelsen steroider.

effekter. Innenfor idretten eksisterer det mange ulike preparater som brukes for å yte bedre under konkurranse. World Anti-Doping Agency (WADA) er organet som avgjør hvilke stoffer og metoder som til enhver tid er forbudt å benytte innen idretten, og i Norge blir disse stoffene ført opp på den såkalte dopinglisten. Her er det vanlig å skille mellom ulike grupper av dopingpreparater. De ulike gruppene omfatter vevsoppbyggende stoffer, preparater som stimulerer nervesystemet, narkotiske stoffer og bloddoping.

Det legges her vekt på dopingbruken som finner sted utenfor den organiserte idretten. Omfangsundersøkelser viser at det er vevsoppbyggende stoffer, eller anabole androgene steroider, som er mest utbredt i denne sammenheng, og det er bruken av slike stoffer som er felles for personene som er intervjuet.

Anabole androgene steroider (AAS) er en samlebetegnelse for syntetiske derivater av testosteronmolekylet, der effektene etterligner naturlig forekommende testosteron. Kroppens naturlige produksjon av testosteron skjer i testiklene hos menn og i eggstokkene hos kvinner, men klart mer hos menn enn hos kvinner. De to dominerende effektene testosteronet gir, er androgene og anabole (Lenehan, 2003). De androgene effektene fører til endringer i maskuline karakteristikk, slik som ansiktshår og mørkere stemme, mens de anabole effektene bidrar til vekst i muskelvevet. Bruk av anabole androgene steroider medfører begge disse virkningene.

Bruk av anabole steroider kan medføre flere ulike fysiske, psykiske og sosiale problemer. Inntak gir økt risiko for hjerte- og karsykdom og leverskade. Bruken kan medføre redusert fruktbarhet, og i verste fall sterilitet ved at kroppen slutter å produsere testosteron og sædceller hos menn. En del anabole steroider blir omdannet til østrogen, noe som kan medføre at menn begynner å utvikle bryster. Hos kvinner kan brystene bli mindre. Andre fysiske bivirkninger er kviser, økt hårtap og strekkmerker i huden hos brukere som har svært hurtig vekst i muskelmassen. Kvinner som bruker anabole steroider, utvikler over tid mer mannlige trekk. Mange av disse trekkene er irreversible. Bruk av steroider er også sett i sammenheng med psykiske problemer, slik som økt aggressivitet, uro, irritabilitet, søvnforstyrrelser, brå svingninger mellom depressive og maniske tilstander, psykoser, depresjoner, personlighetsendringer og panikkangst, men sammenhengen her er imidlertid mer uklar (Hormonlaboratoriet, 2012). Dette gjelder særlig sammenhengen mellom bruk av steroider, økt aggressivitet og vold (Haug, m. fl. 2004).

På tross av de mange potensielle bivirkningene ved inntak av steroider, har de imidlertid en udiskutabel positiv muskelbyggende effekt. Av den grunn har steroider funnet veien til ulike idretter der en stor og muskuløs kropp gir konkurransemessige fortrinn, eller i miljøer der muskuløse kropper har en symbolsk eller fysisk verdi. I senere tid har det vært et særlig fokus på bruk som foregår utenfor organisert idrett, som ofte er begrunnet med bekymring for økende bruk og de potensielle konsekvensene det kan medføre. Det synes imidlertid som om

det er en tydelig diskrepans mellom tilgjengelig empirisk forskning og det offentlige ordskiftet om bruken av dopingmidler i Norge.

1.2 Omfang i Norge

I stortingsmeldingen som ble publisert våren 2012, ble det uttrykt bekymring for økt tilgjengelighet og bruk av anabole steroider. Fenomenet ble omtalt som et samfunnsproblem og forstått som et resultat av den generelle kroppsfixeringen i dagens samfunn. Som resultat av disse faktorene konkluderes det i meldingen med at det er viktig å mobilisere mot doping «*mens utviklingen fortsatt er i en tidlig fase*» (Meld. St. 30 (2011-12):28). Implisitt i denne formuleringen ligger det en forståelse om at et økende bruk er forventet.

På tross av at ulike kilder rapporterer om økt tilgjengelighet og bruk av anabole steroider, tyder de fleste omfangsundersøkelser om bruk av dopingmidler i Norge på at fenomenet er lite utbredt (Sandøy, 2013). Doping ser ut til å være et lavfrekvent fenomen som først og fremst angår en begrenset gruppe gutter eller unge menn (se Pape, 2013). Imidlertid har det i senere tid vært et økt fokus på bruk av doping utenfor den organiserte idretten, og det meldes om økende bruk fra ulike hold. Dette til tross for at det ikke foreligger representative data som underbygger påstandene. Ifølge Sandøy (2013) kan denne uoverensstemmelsen skyldes ulike faktorer.

For det første gjenspeiler beslagstall, bøter og arrestasjoner, oppmerksomhet og ressursbruk i politi- og tollvesen, ikke nødvendigvis et økende omfang. For det andre kan det være at spørreundersøkelser ikke evner å fange opp den reelle dopingbruken i befolkning på en god nok måte, slik at forbruket faktisk er større enn hva befolkningsundersøkelsene avdekker. For det tredje reflekterer oppmerksomheten omkring doping det pågående ordskiftet i offentligheten, hvor det både kan være rom for stereotypier og falsk informasjon (Sandøy, 2013). Det verserer med andre ord motstridende oppfatninger om omfanget av dopingbruk utenfor den organiserte idretten. I det følgende gjennomgås den foreliggende forskningen for å gi et bilde av hva norske befolkningsundersøkelser sier om temaet.

Enkelte kilder har i senere tid rapportert om et økende bruk av dopingmidler i den norske befolkningen. Stiftelsen Bergensklinikkene meldte i 2011 om en «*økning i tilgjengelighet og bruk av anabole virkestoffer*» (Flesland et al., 2011). Bakgrunnen var økning i antall og mengde beslag ved Tolletaten, økning i mengde beslag ved Hordaland politidistrikt, rapporter fra et trendpanel, og økning i antall treff på «anabole steroider/doping» i Bergensavisen og internettforumet Norshroom.

Pallesen (2008) konkluderer i en kunnskapsoppsummering fra en rekke nasjonale og internasjonale prevalensstudier med at «andelen ungdom og unge voksne som bruker AAS har økt betraktelig i løpet av de siste tiårene». Hvilket grunnlag Pallesen har for sine konklusjoner, forblir riktignok uklar.

Uteseksjonene i Stavanger utførte i 2011/2012 en kartlegging av omfang og bruk av AAS blant unge gutter (Meland & Hoff, 2013). Basert på samtaler med ansatte på treningsentre og målgruppeinformanter, antar forfatterne at mellom 5 og 10 prosent av de som trener på store treningsentre bruker dopingmidler, mens de anslår at det gjelder 30-50 prosent på mindre sentre.

De tre studiene som her er nevnt, har bidratt til å skape grobunn om at dopingbruken i Norge er økende. En fellesnevner er imidlertid at de ikke baserer seg på håndfaste data. Tar man utgangspunkt i større befolkningsstudier vises det et ganske annet bilde av omfanget av dopingbruk i Norge. Pedersen et al. (2001) undersøkte blant annet bruk av dopingmidler i 1996 i et utvalg bestående av 10 828 ungdommer mellom 14 og 17 år. Her oppga 1,8 % bruk noen gang. Dette gjaldt 2,3 % av guttene og 1,3 % av jentene.

I en longitudinell undersøkelse som ble utført med målepunkter i 1992 (n = 12287), 1994 (n = 3 844) og 1999 (n = 2 9424), deltok et representativt utvalg av unge i alderen 12-20 år. Her oppga totalt 1,9 % bruk av AAS noen gang, mens 0,8 % oppga AAS-debut i løpet av oppfølgingsperioden. Det å være gutt, relativt ung, tidligere AAS-bruker, deltaker i «kraftidrett» og hyppig alkoholberuset, predikerte fremtidig AAS-bruk (Wichstrøm, 2006).

I en internettundersøkelse som ble gjennomført i Hordaland i 2004, bestående av et utvalg på 1 351 ungdommer i alderen 16-19 år, oppga 2,1 % AAS-bruk noen gang. Dette var fordelt på 3,6 % blant guttene og 0,6 % blant jentene (Pallesen et al., 2006).

I 2007 utførte Norheim (2008) en studie blant 1 221 elever ved seks videregående skoler i Oslo. Gjennomsnittsalderen i utvalget var 17,1 år. Resultatene viste at 4,5 % av utvalget rapporterte bruk av AAS noen gang, fordelt på 6,8 % blant guttene og 1,5 % blant jentene.

Barland og Tangen (2009) kartla bruken av doping blant personer i sesjonsregisteret i Norge. Utvalget bestod av 4 464 menn og 838 kvinner. Henholdsvis 2,9 % og 1 % oppga å ha brukt doping tidligere, mens 0,5 % brukte doping på undersøkelsestidspunktet.

I 2013 analyserte Sandøy fire nasjonale spørreundersøkelser med henblikk på bruk av AAS i den allmenne befolkningen. Resultatene viste at andelen brukere varierer mellom 1-2 % i de ulike undersøkelsene, og datamaterialet viser ingen utvikling over tid. I likhet med tidligere studier rapporterer signifikant flere gutter AAS-bruk sammenlignet med jenter.

Det allmenne bildet som kan trekkes ut fra befolkningsundersøkelsene, tyder på at bruken av AAS er lav i Norge, og at det i stor grad er et fenomen som angår unge menn. Forekomsten, med unntak av Norheims (2008) studie av elever i den videregående skole i Oslo, ligger jevnt rundt 2 %. Befolkningsundersøkelsene om bruk av steroider i Norge tyder på at det ikke er noen utvikling over tid, og bruksprevalensen er gjennomgående lav. Det ser dermed ut til å være et marginalt fenomen som i hovedsak angår en avgrenset gruppe gutter og unge menn.

De kvantitative studiene gir en indikasjon på hvor utbredt bruken av dopingmidler er, og hvilke grupper som ser ut til å bruke det. Imidlertid gir ikke disse dataene kunnskap om hvilket motivasjonsgrunnlag aktørene har for å bruke, hvordan de opplever eget bruk og hvilken mening de tillegger det, noe som er viktige problemstillinger for å forstå dopingfenomenet og hvorfor enkelte personer inngår i et bruk. Kvalitative data er i så måte bedre egnet til å gripe meningsinnhold og hvordan aktører opplever aktiviteten som studeres. Rapporten baserer seg derfor på en fortolkning av den meningen informantene tillegger egen bruk av steroider.

1.3 Rapportens innhold

I neste kapittel (2) redegjøres det for det metodiske arbeidet med rapporten. Her belyses hvordan rekruttering av informanter har foregått, hvordan intervjuene er gjennomført og hvordan dataen er analysert. Resten av rapporten vies til analyser av det empiriske materialet. I kapittel tre analyseres innganger til dopingbruk med utgangspunkt i intervjudataene. Ut i fra brukernes livshistorier forsøkes det å definere ulike motiv for bruk av dopingmidler. Ved hjelp av intervjudataene er det mulig å identifisere tre sentrale historier som kan beskrive rekrutteringen til dopingbruk. Disse historiene gir en inngang til ulike idealtyper som kan brukes for å forstå rekrutteringen til bruk av dopingmidler utenfor den organiserte idretten. Kapittel fire handler om det illegale markedet og økonomien for dopingmidler. Flere av informantene var tett vevd inn i dopingøkonomien, enten som importører eller produsenter, og deres historier gir et innblikk i den illegale økonomien rundt kjøp og salg av dopingmidler. I kapittel fem beskrives informantenes bruk av dopingmidler og hvordan de presenterte eget bruk. Deres historier analyseres som selektive presentasjoner for å vise avstand til negative stereotypier, og for å plassere seg hierarkisk innad i en subkultur av kroppsbyggere. Avslutningsvis, i kapittel sju, oppsummeres sentrale funn, samtidig som avstanden mellom bruksomfanget som er observerbart gjennom tilgjengelige befolkningsundersøkelser, og måten steroider portretteres som et økende fenomen i det offentlige ordskiftet diskuteres.

2 Metode og data

Datagrunnlaget for denne studien er kvalitative intervjudata med femten norske menn som har erfaring med bruk av anabole androgene steroider. Flere av informantene hadde også erfaring med bruk av andre dopingpreparater. De var på ulike måter integrert i et felleskap av kroppsbyggere, enten som mer eller mindre aktive steroidebrukere, eller som deltagere i det illegale markedet for kjøp og salg av dopingmidler, som importører eller produsenter.

Intervjudataene gir inngang til å studere dopingfenomenet med utgangspunkt i meningen brukerne selv tillegger det (Denzin & Lincoln, 2000). Deres historier er viktig for å forstå hva som kan motivere til bruk, hvordan de håndterer risiko, hvordan de opplever stigma, og i hvilke livsprosjekter dopingbruk kan inngå. I dette kapittelet redegjøres det for hvordan det metodiske arbeidet med å innhente, tolke og analysere dataene har foregått.

2.1 Informantene

Det er gjort få kvalitative studier av dopingbrukere i Norge, og det er et sosialt og kulturelt miljø som i liten grad er kartlagt. Den internasjonale forskningen er også preget av en overvekt av biomedisinske studier, uten fokus på kvalitative data og analyser. Fraværet av forskning på feltet har ført til en stor grad av ensidighet i tilgjengelig forskning, der de kvalitative fortolkningsrammene er viet lite plass.

Mye av de tilgjengelige karakteristikkenes om personer som bruker steroider kommer fra media og våre stereotypiske forestillinger. Dette gir grobunn for karikerte og ofte dramatiske kjennetegn. Det allmenne bildet av steroidebrukere, slik de blant annet portretteres i media, er ofte preget av negative karakteristikk. Brukerne beskrives som voldelige og aggressive, og det gis gjerne allmenne karakteristikk av steroidebrukerne som en homogen gruppe (se Svenkerud 2005 for en gjennomgang av medieomtalen). Etter terrorangrepet 22. juli har blant annet Anders Behring Breiviks angivelige bruk av steroider vært gjenstand for diskusjon, og en eventuell kriminalisering av bruk har blitt debattert.³ Det politiske landskapet har naturlig nok vært preget av hendelsen, og fra 1. juli 2013 ble legemiddelloven utvidet til å omfatte forbud mot erverv, besittelse og bruk av dopingmidler.⁴

³ http://www.dagbladet.no/2011/08/02/kultur/debatt/kronikk/anabole_steroider/breivik/17524820/

⁴ <http://www.lovdatabasen.no/ltavd1/filer/nl-20130614-038.html#map0>

Det offentlige ordskiftet rettet mot brukere av dopingmidler kan sies å ha tilspisset seg over de senere år, med lovendringen fra juli 2013 som siste virkemiddel for å begrense bruken. Man vil kunne hevde at brukere av dopingmidler har vært gjenstand for en stigmatiseringsprosess, både gjennom sitt kroppslige utseende og gjennom fremstilling av sin praksis som voldelige, kriminelle og marginale. I et slikt sosialt og normativt klima kan det være vanskelig å få innpass i miljøer der bruken foregår.

En av de praktiske utfordringene i kvalitative studier kan nettopp være å rekruttere aktuelle personer. Særlig i studier av marginale populasjoner kan det ofte være vanskelig og tidkrevende (Temple & Brown, 2011). Det negative mediefokuset rettet mot dopingmiljøet, i tillegg til kriminaliseringen, var faktorer som ikke var fordelaktig da rekrutteringsprosessen begynte. Det var usikkert om tiltakene som var satt i verk ville gjøre miljøet hardere og mer lukket. Det ville i så fall gjøre rekrutteringsprosessen krevende.

For å øke muligheten for å komme i kontakt med aktuelle kandidater, og for ikke å satse alt på ett kort, var det et mål å henvende seg gjennom ulike kanaler og plattformer. I den innledende fasen ble det brukt mye tid på internett for å få oversikt over fenomenet. Det ble raskt klart at mange dopingbrukere brukte forskjellige internettbaserte kommunikasjonsplattformer for å kommunisere med andre brukere. Muligheten til å nå mange potensielle kandidater på lukkede diskusjonsforum var derfor innen rekkevidde. Slik det er vist kan bruk av internett være et effektivt verktøy for å rekruttere informanter (Miller & Sønderlund, 2010). Blant annet er bruk av internettbaserte diskusjonsforum utbredt blant personer som søker informasjon om illegale rusmidler (Bilgrei & Bretteville-Jensen, 2013). Dette viste seg også å være tilfellet for personer som bruker steroider.

Det ble også opprettet kontakt med mange ulike nettsider, blant annet dopingtelefonen.no, antidoping.no, rustelefonen.no og klara-klok.no. Sidenes administratorer ga tillatelse til å legge ut en annonse der personer som hadde erfaring med bruk av steroider, veksthormoner eller sentralstimulerende slankemidler ble etterlyst. Tilsvarende annonse ble også publisert på tre ulike nettforum der det ble diskutert bruk av steroider. På to av forumene foregikk det også kjøp og salg. Enkelte av forumbrukerne ble også kontakt direkte via epost. Her ble det beskrevet kort hva prosjektdeltagelsen innebar, samt at det ble gitt kontaktinformasjon til forskeren.

Det var mange som tok kontakt, enten på telefon eller på epost. Noen var bare nysgjerrige, andre mer skeptiske. I denne første kontaktfasen ble alle potensielle deltagere opplyst om hva en eventuell deltagelse ville innebære, hva som skulle undersøkes, og de ble informert om retningslinjer knyttet til anonymitet og personvern. Dette ble fortalt muntlig til alle som tok kontakt på telefon, i tillegg til at de fikk tilsendt et informasjonsskjema på epost, der det ble beskrevet i detalj hva en eventuell deltakelse ville innebære. I dette første møtet med potensielle informanter var det også mulig å merke en skepsis. Enkelte fryktet for eget

personvern, men tydeligst var hvordan de potensielle informantene var bekymret for omtalen steroidebruken ville kunne få gjennom et slikt prosjekt. Det var tydelig at det var en gruppe som hadde lite til overs for den offentlige omtalen av deres praksis, og det var mange som uttalte bekymring for ytterligere stigmatisering. Flere virket også bekymret for at forskningen skulle bidra til å legitimere et eventuelt forbud mot bruk av steroider og at det var farget av forutinntatte konklusjoner.

Av dem som tok kontakt, var det til slutt femten personer som gikk med på å la seg intervju. Det endelige utvalget bestod av 15 norske menn i alderen 19 til 48 år. Gjennomsnittsalderen var 31,5 år. De var fra hele landet, og alle hadde erfaring fra minimum én steroidekur.

Den ensidige kjønnsfordelingen var ikke intendert, men kom som resultat av hvilke informanter som var tilgjengelig. Fra befolkningsundersøkelser ser man at bruk av steroider er betydelig lavere blant kvinner enn blant menn (Pedersen et al., 2001; Wichstrøm, 2006; Pallesen et al., 2006; Norheim, 2008; Barland & Tangen, 2009; Sandøy, 2013), og derfor er heller ikke utvalget overraskende.

2.2 Intervjuene

Etttersom informantene kom fra hele landet, var det av praktiske årsaker ikke mulig å gjøre alle intervjuene ansikt til ansikt. Ti av intervjuene ble derfor gjort via det internettbaserte kommunikasjonsprogrammet Skype, mens de resterende fem ble gjort på SIRUS. Et motargument mot å gjøre intervjuer via telefon eller kommunikasjonsmedier der man ikke møtes ansikt til ansikt, er at man mister kroppsspråk som kan ha betydning for intervjuets kvalitet (Shuy, 2001). Vi opplevde imidlertid ikke noen kvalitetsforskjell mellom intervjuene vi gjorde ansikt til ansikt, og de vi gjorde via Skype.

I intervjusamtalene ble det fulgt en intervjuguide. Den fungerte som rettesnor og påminnelse om hvilke temaer som var ønskelig å dekke. Fremfor å følge den slavisk, ble den heller brukt som et hjelpemiddel for å rette intervjuene i bestemte retninger. Målet var at informantene skulle prate så fritt som mulig, og guiden ble derfor bare brukt i situasjoner der det var behov for en påminnelse om temaer eller hvis informantene trengte «drahjelp». På denne måten ble det også sørget for at alle intervjuene dekket noenlunde de samme tematiske områdene, slik at det var mulig å sammenligne historiene på tvers.

Dramaturgien i intervjuene fulgte en relativt kronologisk rekkefølge. Det var et ønske at informantene skulle reflektere tilbake til barndom og oppvekst, for så å følge historien frem til nåtiden. Dette ga mulighet til å følge deres livshistorier og hvordan de blant annet snakket om innganger til eget bruk av dopingmidler. Fremfor å spørre om hvorfor de bruker, åpner denne innfallsvinkelen for at informantene presenterer personlige narrativ om deres livsløp. På

denne måten kan man si at de opptrer eller presenterer deres (ønskede) identitet (Riessman, 2001). Dette gir analytiske fortrinn ved at man kan ta utgangspunkt i informantenes performative egenskaper i intervjusituasjonen – hvordan de snakker om eget bruk og hvorfor de gjør det på denne måten. Ved å anvende denne informasjonen til intervjuer, kan man si at informantene fremforhandlet et ønsket inntrykk av egen identitet gjennom historiene de utviklet i intervjusituasjonen.

Intervjuene varte ofte lenge. I gjennomsnitt mellom 1½ og 2 timer. Informantene fikk spillerom til å snakke fritt rundt temaene det ble spurt om, og det ble lagt vekt på å stille gode oppfølgings spørsmål. I begynnelsen av intervjuene fremstod informantene ofte beskjedne eller usikre – det kunne virke som om de brukte de første minuttene på å evaluere situasjonen. Situasjonen ble derfor forsøkt avvæpnet, samtidig som det ble lagt vekt på deres anonymitet og personvern. Det ble også gitt uttrykk for at deres historier hadde verdi og var viktige. Underveis i intervjuene fremstod det også som at informantene likte å snakke om temaet og om seg selv. Det var kunnskap de hadde brukt lang tid på å tilegne seg, og det var ikke ofte de hadde mulighet til å dele den med utenforstående. Rollen som en ivrig og nysgjerrig lytter, i tillegg til en nøytral posisjon, bidro forhåpentligvis til at informantene følte at de ble tatt på alvor. Deres åpenhet reflekterte at dette så ut til å være en vellykket strategi.

2.3 Analyse

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd og transkribert. Intervjusamtalene forelå dermed i tekstform og utgjorde grunnlaget for analysene. De ferdige transkripsjonene ble først importert i det kvalitative dataanalyseprogrammet HyperResearch. Her ble samtlige av intervjuene kodet etter tematiske inndelinger. Dette endte med i alt nærmere hundre koder som beskrev datamaterialet. Ikke bare ga dette mulighet til å systematisere transkripsjonene, det gjorde det også lettere å sammenligne tema på tvers av intervjuene.

Selv om bruk av programvare er til stor hjelp i organiseringen av et kvalitativt datamateriale, er det imidlertid fortolkningene som er viktigst for å danne en presentasjon av det som studeres. I dette tilfellet var ønsket å analysere dataene rundt tre tema med utgangspunkt i de tre problemstillingene: hvordan informantene snakket om innganger til eget dopingbruk, hvordan de beskrev dopingøkonomien og deres rolle i den, hvordan de snakket om eget dopingbruk og hvordan de forholdt seg til risiko.

Denne inndelingen var imidlertid ikke klar i den begynnende analyseprosessen. Det var et ønske å dekke temaer som hadde med motiver og marked å gjøre, men utover det var det ikke klart definert tematiske retningslinjer for analysene. Dette var et intendert valg ettersom forståelsen av et kvalitativt fenomen ofte kommer gjennom datainnsamlings- og

analyseprosessen, ikke gjennom forhåndsdefinerte kategorier. Denne fleksibiliteten med henhold til forskningsspørsmålet er ofte et kjennetegn ved kvalitativ forskning (Fangen, 2010:41), og innebærer en «runddans» mellom teori, metode og data (Wadel, 1991). Dette betyr å være åpen for at datamaterialet kan fortelle mer enn man har tenkt på forhånd, uten å låse analysen i bestemte kategorier. Det var derfor et mål å være åpen for informasjonen som ble innhentet og la selve prosessen bidra i forming av den videre analysen. Dette for å anerkjenne at det ikke skulle være forutinntatte kategorier som nødvendigvis ville være fruktbare for å beskrive fenomenet, men kategorier som ble formet gjennom datainnsamlingen og analyseprosessen.

Det konkrete utgangspunktet for analysene var informantenes presentasjoner av seg selv og egen praksis. En kan argumentere for at slike presentasjoner er selektive og aktivt konstruert for å danne positive bilder, og slik sett ikke representerer noe utover selve intervjusituasjonen. Imidlertid er det slik at forvrengte fakta og historier også kan formidle mening. Overdrivelser og fiksjoner kan avsløre like mye om folk som "fakta", spesielt når de diskuterer sine selvoppfatninger i forhold til andre (Copes et al., 2008). Følger man et slikt analytisk ståsted er det ikke nødvendigvis de objektive sannheter man etterstreber, men heller hvordan informantene snakker om eget bruk og hvorfor de gjør det akkurat slik (Riessman, 2001). Utgangspunktet for deler av analysene er derfor det som kalles de performative egenskapene i informantenes historier – hvordan de snakker om eget bruk av steroider og hvilke formål presentasjonen har.

Dette er viktig for å forstå hvordan informantene opprettholder eget bruk og hvordan de gjennom presentasjoner av egen praksis, skaper fortolkningsrammer som gjør det mulig å opprettholde en ønskelig sosial identitet. Historiene de presenterte kan på denne måten tolkes som forklarende og rasjonaliserende verktøy, både for å forklare deres handlinger til oss, men også for seg selv (Presser, 2010). Deres aktive og selektive beretninger kan forstås som et sett med strategier de presenterte for å danne et bilde av egen identitet og for å skape mening til deres livsstil.

Det er i disse historiene man ofte finner strategier som gjør det mulig for aktører å opprettholde en livsstil eller en atferd som befinner seg på den andre siden av loven eller utenfor samfunnets konvensjonelle normer. Flere av informantene som ble intervjuet var fullverdige samfunnsdeltakere og delte felles kulturelle normer. De var imidlertid stemplet som avvikende fordi de brukte steroider. Dette førte til en ubalanse i forståelsen av egen identitet, og det kunne virke som om de forsøkte å skape en balanse i dette inntrykket, gjennom de historiene som ble presentert i intervjuene. De portretterte egen praksis i et positivt lys, samtidig som de konstruerte grenser mellom seg selv og dominerende stereotypiske idéer. Dannelser av slike symbolske grenser bidrar til å klassifisere mennesker, samtidig som det kan skape følelser om likhet og medlemskap i grupper (Lamont & Molnár,

2002). Denne måten å presentere seg på, sann eller usann, kan ha betydning for informantenes videre engasjement i dopingaktiviteten. I kjernen av dette ligger informantenes fortolkningsrammer av egen praksis, som gjør det mulig å opprettholde et positivt selvbilde, på tross av at de deltar i en aktivitet som er stemplet som avvikende.

3 Innganger til dopingbruk

Mathias var en av de første som ble intervjuet. Han var i midten av tjuåra og hadde tatt sin første steroidekur i slutten av tenåra. Kroppens hans var stor, og vitnet om år med intensiv trening og bruk av dopingmidler. I intervjuet snakket Mathias mye om hvorfor det var viktig for ham å ha en stor kropp. Samtalen dreide seg rundt hvor han fant motivasjon og drivkraft til livsstilen, og han snakket om egen kropp som et symbolsk redskap for å fremme et ønsket bilde av egen identitet. Mathias forklarte det på denne måten:

Det er jo ganske viktig. Det blir jo identiteten din på en måte. Det å trene og ta en kur innimellom, det er jo en slags identitetsmarkør i miljøet. Vise at du er i god form, være sterk og kunne løfte tungt. For meg er det veldig viktig.

I likhet med andre stilistiske uttrykk, beskrev Mathias sin kropp som noe fleksibelt og formbart, noe han kunne endre i tråd med hvordan han ønsket å fremstå. Idealene han strakk seg etter var vanskelig å oppnå, og han fortalte at bruk av muskelbyggende medikamenter var en nødvendighet. Gjennom denne prosessen formet han egen kropp, og ikke minst sitt eget selvbilde. På denne måten er det mulig å tolke bruken av dopingmidler som et middel i ulike kropps- og identitetsprosjekter, der den symbolske fremtoningen av selvet er avgjørende.

Dette var en fortelling der det imidlertid var store variasjoner mellom personene som ble intervjuet. De levde alle forskjellige liv og hadde ulike historier om inngangen til bruk av dopingmidler. Det strakk seg fra de ytterst marginale, til de mer velfungerende og «normale». Men selv om deres livshistorier varierte, var det imidlertid mulig å se hvordan fortellingene dreide seg rundt den samme tematikken – de snakket alle om egen kropp som symbolske konstruksjoner med en bestemt verdi.

I dette kapittelet gis et innblikk i informantenes historier og hvordan de snakket om innganger til eget bruk av dopingmidler. Ved hjelp av intervjudataene er det mulig å identifisere tre sentrale historier som kan beskrive rekrutteringen til dopingbruk: (i) doping som vei ut av et tungt rusmiddelbruk, (ii) doping som redskap i en kriminell karriere, og (iii) doping som del av en kroppsbyggingssubkultur. Disse forklaringsmodellene gir en presentasjon av ulike idealtyper som kan brukes for å forstå rekrutteringen til bruk av dopingmidler utenfor den organiserte idretten. Selv om begrunnelsene var ulike, dreide de seg alle rundt et ønske om å forme egen kropp og eget selvbilde.

3.1 Tanker om doping før eget bruk

De som ble intervjuet brukte ulike mengder steroider. Noen nøyde seg med én kur i året, andre tok flere og noen få gikk aldri av. Enkelte hadde også begynt med import og produksjon av store mengder steroider. De var alle mer eller mindre vevet inn i et kroppsbyggermiljø der bruk av muskelbyggende medikamenter var utbredt og vanlig, men for alle var ikke dette like selvsagt.

I intervjuene ble informantene oppfordret til å reflektere over egen barndom og oppvekst, og deres tanker om bruk av doping på denne tiden. Flere hadde en fortid med organisert idrett. De hadde spilt fotball eller drevet med annen lagidrett, og mange fortalte at de hadde vært opptatt av å ha en aktiv oppvekst. Tanker om bruk av doping hadde da vært fraværende, og i den grad det eksisterte en bevissthet om preparatene, fortalte informantene at de var negative til bruken av dem. Erik hadde blant annet gått idrettslinja på videregående og han hadde satset på en proffkarriere i fotball. På skolen hadde det vært et negativt syn på bruk av doping – en oppfatning Erik også delte:

Jeg var lært opp fra jeg var liten at doping ikke er bra, så jeg var faktisk – jeg husker på idrettslinja – da var jeg innstilt på at det skal jeg aldri gjøre. Det er ikke noe for meg. Men det var jo litt på grunn av at det var det alle mente. Utad var alle sånn ”fy-fy”, det skulle man ikke gjøre.

Denne innstillingen beholdt Erik i mange år, og han satset seriøst på fotballen. Som en del av den organiserte idretten var han preget av det rådende synet på bruk av doping, og han var negativt innstilt til all bruk. Men etter flere år på fotballbanen gikk det imidlertid ikke helt slik Erik hadde håpet – han hadde flere sesonger preget av lange skadeopphold, og drømmen om en proffkarriere var ikke lenger innen rekkevidde. Etter videregående la han fotballskoene på hylla.

Selv om Erik hadde gitt opp fotballen, var han fortsatt interessert i å holde seg i form og i aktivitet. Han var en person som var vant med å trene, og et stillesittende liv var ikke et alternativ til hans til nå aktive liv. På skolen hadde det vært medelever som trente styrkeløft. Erik hadde lagt merke til den raske progresjonen deres, og han snakket om et ønske om å bygge en lignende kropp. Det tok ikke lang tid før han selv begynte å trene vekter:

Det ga meg en veldig god følelse å trene styrke. Jeg fikk en god følelse i kroppen. Det var et sted der jeg følte jeg kunne lykkes, ettersom fotballen ikke ... ja, da det ikke var noe mer igjen av den.

I begynnelsen var treningen sporadisk og usystematisert, men likevel fortalte Erik at han opplevde å mestre styrketreningen. Progresjonen var økende og han trivdes på gymmen. Han kom raskt inn i et miljø med andre treningsinteresserte, og etter hvert begynte treningsfokuset å dominere livet til Erik. Store deler av fritiden dreide seg om trening, kosthold og hvile. Det sosiale livet var i stor grad knyttet til gymmen og personene han ble kjent med der. Han fortalte at han opplevde en form for tilhørighet i miljøet, og han snakket om en treningsform han lyktes i:

Det var da jeg traff miljøet da – det her byggemiljøet – det var en gjeng som jeg fant meg til rette i. For du vet når du går der, du har ikke lyktes med fotball, og du vet liksom ikke helt hvilken arena du kan lykkes på. Jeg fant fort styrketrening og styrkeløft, og ble hekta rett og slett.

Interessen for styrketrening fortsatte å utvikle seg for Erik. Han forsøkte å tilegne seg informasjon om hvordan han skulle trene og spise riktig, i håp om å oppnå best mulig resultat, og etter hvert som Erik lærte mer, gikk også progresjonen oppover. Han klarte å løfte mer, og kroppen vokste seg sakte men sikkert større. Erik var tålmodig og trente hardt og disiplinert i lang tid, men imidlertid manglet han fortsatt mye på de største forbildene på gymmen. Han fulgte råd han leste i kroppsbyggerblad og på internett, men likevel var det noe som manglet. Erik snakket om en gryende frustrasjon over sin manglende progresjon, og han forstod ikke hvorfor han ikke oppnådde de samme resultatene som personene han så opp til. Han fulgte de samme treningsprogrammene og de samme diettene, men likevel fremstod målet langt unna. Idealet han strakk seg etter virket umulig å oppnå:

Jeg hadde et mål om å være med i bodybuildingkonkurranser. Drømmen var jo der, de har vært høye hele tida, sånn som med fotballen. Jeg trente hardt og var dønn seriøs med maten. Når jeg skulle veie maten, så skulle jeg ha 60 gram, og var det 61 gram i koppen så tok jeg det ut. Jeg fulgte opplegget til punkt og prikke. Det var knallhardt arbeid! Det var 24 timer i døgnet. Men jeg fant jo fort ut at det idealet jeg jobbet etter var fullstendig umulig å oppnå med lovlig metoder. Man måtte ha veldig bra gener

og i tillegg være villig til å bruke en del steroider (...) I konkurranser bruker jo alle sammen, trener du reint kommer du garantert på sisteplass. Altså, det er om å gjøre å bruke mest mulig for å bli best mulig. Dessverre så er det sånn. Hadde sporten vært helt ren, så hadde det blitt gode forutsetninger for alle, men sånn som det er i dag så er det egentlig om å gjøre å ha de beste kontaktene, eller å produsere selv.

I utgangspunktet var Erik imot all bruk av dopingpreparater, men det var først da han ble en del av kroppsbyggermiljøet at innstillingen endret seg. Han snakket om deltagelse i en subkultur der bruk av steroider er utbredt og normalisert, og noe som nærmest er en selvfølgelighet. For å hevde seg blir bruk av muskelbyggende medikamenter sett på som en nødvendighet, og slik Erik fortalte, var det først da han ble en del av miljøet at tankene og disposisjonene om å bruke steroider endret seg.

Denne historien er ikke unik, men viser til en sentral del av fortellingene som ble fortalt i intervjuene. I utgangspunkt fortalte informantene at de var negative til å bruke dopingmidler, og de entret en kroppsbygningsskultur i tro om at de kunne oppnå lignende resultater gjennom hardt arbeid og riktig kosthold. Det tok imidlertid ikke lang tid før de endret tankegang. Informantene snakket om et hemmelighold knyttet til bruk av steroider som de først ble kjent med da de fikk en fot innenfor miljøet. Mange fortalte at de følte seg lurte, men likevel var de innstilt på å nå målene de hadde satt seg. Tankene, eller disposisjonen til å inngå i et bruk av dopingpreparater, endret seg derfor først da informantene ble en del av et miljø der bruken fremstod som normalisert og vanlig. De fortalte at de opplevde bruk av steroider som et nødvendig middel for å oppnå det kroppslige idealet og målene de hadde satt seg, og dette var en tanke som først utviklet seg i møte med en kroppsbygningssubkultur der bruk av steroider var utbredt.

Denne fortellingen inneholder flere nyanser som vil utbroderes videre. Det var ikke alle informantene som brukte steroider for å hevde seg innenfor kroppsbyggermiljøet. Det var også tilfeller der steroidene ble brukt i en prosess ut av et langvarig rusmiddelbruk, og andre brukte det for å få respekt innenfor kriminelle miljø. Men uansett hvilke miljø informantene var en del av, fremstod inngangene til dopingbruk som avhengig av influenser de fikk i møte med en treningskultur der idealet var vanskelig å oppnå. Det var først da de endret syn på egen bruk av dopingmidler.

3.2 Doping som vei ut av tungt rusmiddelbruk

De fleste av dem som ble intervjuet var strengt imot all bruk av ulovlige rusmidler, og de betegnet narkomane som viljeløse og svake. Imidlertid var det et fåtall som hadde vært tunge rusmiddelmissbrukere i mange år. Fredrik hadde vært gjennom legemiddelassistert rehabilitering (LAR)⁵ etter mange år som sprøytemisbruker, og han hadde vært en del av det såkalte Plata-miljøet i Oslo sentrum. Framtidsutsiktene til Fredrik var imidlertid lyse. Han hadde vært rusfri i flere år og hadde begynt å studere. Det var en lang vei tilbake til et konvensjonelt liv, men Fredrik var innstilt på å få en ny start hvor han kunne leve et vanlig liv. Men han var imidlertid fysisk preget av sine mange år som heroinist:

Jeg har jo mine skavanker selvfølgelig – man kan jo ikke holde på så mange år uten at det blir noe – men jeg er på en måte ikke helt kjørt da. Men derfor er det viktig for meg å få trent og holdt det ved like... og få bygd opp igjen det som har blitt ødelagt over mange år. For det er jo klart det, kroppen bærer jo preg av det livet jeg har levd. Den gjør jo det.

Som en del av Fredrik sin behandling og vei ut av et liv som rusmiddelmissbruker, var den fysiske fremtoningen viktig. Han snakket om en nedbrutt kropp som var preget av et langt og hardt liv som sprøytemisbruker. Han var tynn og hadde ulike skader som følge av sin livsstil. Selv om han var rusfri, fremstod kroppen som et symbolsk tegn på hans fortid. I veien tilbake til et normalt liv, fortalte Fredrik at det var viktig å bygge en ny kropp – en kropp som ikke representerte hans fortid som narkoman. Målet var ikke å bli stor som en låvedør, men heller å forme en kropp som symboliserte et nyktert og sunt liv. I rehabiliteringsfasen fremstod den fysiske fremtoning som en viktig del av Fredriks arbeid med å danne seg en ny identitet, langt fra hans fortid som narkoman.

Jeg har ikke noe veldig ønske om å bli en kjempe. Målet mitt er bare å fortsette med studiene og leve et vanlig liv. Men jeg må komme meg i bedre form.

⁵ LAR, eller legemiddelassistert rehabilitering, er betegnelsen på en behandlingsform der heroinavhengige behandles med opioidholdige legemidler.

Resultat fra befolkningsundersøkelser viser at en stor andel av norske steroidebrukere har erfaring med bruk av en rekke narkotiske stoffer. Bruken av steroider kommer også ofte langt ut i rusmiddelkarrieren (Sandøy, 2013). Dette kan tyde på at bruk av dopingmidler er en del av et større forbruk av rusmidler, eller at det har en rolle i aktørers vei ut av langvarig rusmiddelmisbruk, og som en del av veien tilbake til det konvensjonelle samfunn. Nøkleby og Skårderud (2013) har studert dette mer inngående med utgangspunkt i kvalitative data fra personer i behandling. Mennene som de intervjuet snakket om egen kropp som en viktig del av rehabiliteringsfasen. I likhet med historien til Fredrik, fortalte deres informanter om et ønske om å forme egen kropp for å symbolisere avstand fra deres tidligere rusmiddelkarriere, både overfor for dem selv og for andre. Bruk av steroider fremstod som en viktig komponent for å oppnå dette målet.

I arbeidet med å endre egen livsstil og identitet – fra narkoman til fungerende borger – hadde den fysiske og symbolske kroppen en sentral betydning i fortellingen til Fredrik. Etter lang tids rusmiddelmisbruk var kroppen preget av en belastet livsførsel, og han snakket om rehabilitering tilbake til et normalt liv, der ønsket om en sunn og frisk kropp fremstod som sentralt. Det symboliserte avstand fra hans tidligere liv, og Fredrik snakket om egne kroppsprosjekter som symbolske dannelser av en ny identitet i sterk kontrast til den narkomane og nedbrutte kroppen han hadde hatt. Terskelen for å bruke steroider ble også beskrevet som betydelig lavere ettersom han hadde levd et liv med en rekke betydelige risikofaktorer. Personene som hadde en fortid som narkotikamisbrukere, snakket ikke om steroidene som en risiko, men heller som et effektivt hjelpemiddel for å nå sine mål om en rusfri tilværelse der kroppen ikke lenger symboliserte et langvarig misbruk av rusmidler. Steroidene ble aktivt brukt for å bygge opp eget selvbilde og egen selvtilitt. Gunnar forklarte det på denne måten:

Det var en tøff behandling og jeg fikk mye ut av det. Ja, og siden har det vel gått bra. Jeg ruser meg ikke lenger. Men jeg bruker jo steroider da. For min del så handler det mye om selvbildet. Jeg jobba mye med det i behandlingen. Selvbildet, selvfølelsen, selvtilitt – sånne ting.

Gunnar fortalte om et nedbrutt selvbilde. Han hadde lenge hatt kompleks for egen kropp, og særlig på grunn av sitt langvarige rusmiddelmisbruk. I behandlingen han hadde gjennomgått var en sentral del av arbeidet knyttet til eget selvbilde, og han fortalte at han brukte steroider fordi han ville bygge opp igjen en ny tro på seg selv. Den aktive modelleringen av egen kropp hadde betydning for hvordan han så på seg selv og hvordan han følte andre så ham.

Endringene av egen kropp hadde på denne måten en sentral rolle i hvordan han formet en ny identitet og selvforståelse etter sin fortid som narkoman.

Historiene til Fredrik og Gunnar representerer én fortelling. En fortelling om en aktiv modellering av egen kropp, der steroidene hadde en viktig funksjon i veien ut av et langvarig rusmiddelmissbruk og i dannelsen av nye rusfrie identiteter. I befolkningsundersøkelser er slike personer overrepresentert (Sandøy, 2013), men dette representerer imidlertid ikke hele bildet av norske steroidebrukere.

3.3 Doping som redskap i en kriminell karriere

Informantene presenterte også historier som skilte seg mye fra de overnevnte. Dette var også historier om marginale livsløp, men de omhandlet i større grad fortellinger om vold og kriminalitet. Thomas var en av disse. Han var tett vevd inn i det kriminelle miljøet i Oslo, med forgreininger til andre deler av landet og utlandet. Den kriminelle løpebanen hadde startet tidlig – nå var han over førti. Han hadde tatt sin første steroidekur da han var femten, og de siste ti årene hadde han gått kontinuerlig på steroider og veksthormoner. Historien til Thomas vitnet om deltagelse i et voldelig og kriminelt miljø, der en stor, maskulin og aggressiv kropp ga status og respekt:

Ja, det begynte i grunn med kriminalitet da jeg var 10 år. Vi var en kompisgjeng som så opp til de eldre gutta der vi bodde. Det starta jo med spenningssøken og sånn. Jeg var et såkalt vanskelig barn som man kalte det den gangen. Det var jo ikke noe som het ADHD, så jeg var jo et problembarn som man sa. Var hyperaktiv. Høyt og lavt hele tiden. Søkte spenning og action. Og vi så jo opp til gutta som var fire-fem år eldre enn oss. Vi så jo at de var utrolig sterke og store gutter. Og vi syns jo det var dritkult å se dem slå ned folk og ture frem. Så det var... det var jo spenninga i hele pakka. Vi følte oss frie, vi gjorde som vi ville, det var ingen som bestemte over oss. Ja, og så utvikla det seg – hva skal jeg si? Vi ble flere og skjønnte vel etter hvert at vi fikk den anerkjennelsen som vi søkte. Både på skolen og ellers i miljøet. Vi ble karakterisert som de gærne gutta – de farlige gutta du ikke kodd med.

Thomas snakket om et miljø og en gatekultur som var preget av vold og kriminalitet. I oppveksten hadde de eldre gutta representert noe spennende og tiltrekkende. De kunne ture frem, og de hadde makten til å gjøre det. For Thomas virket det forlokkende å komme innenfor. Dette innebar imidlertid å gå den harde veien. De andre jevnaldrende guttene og

Thomas begynte som løpegutter. Dette innbar ofte de kjipeste jobbene, men de var nødt til å gå gradene og tjene seg respekt. I tillegg begikk de lovbrudd på egenhånd, både ran og narkotikasalg. Parallelt i denne historien lå det også fortellinger om til dels grove voldshandlinger. Frykten og respekten som voldsutøvelsen ga, ble betegnet som noe av det viktigste. Den gjorde at de posisjonerte seg i et makthierarki der kapitalformene ofte tok form som voldelige handlinger, og det tok ikke lang tid før Thomas og vennene fikk rykte på seg som gærne og farlige. Betegnelser som ga status og respekt i det voldelige miljøet han forsøkte å få innpass i.

Denne fortellingen ligger tett på hva Bourgois (2003) kaller «en søken etter respekt», og hva Sandberg og Pedersen (2009) betegner som «gatekapital». Thomas' posisjon i det kriminelle miljøet var noe han hadde opparbeidet seg gjennom en spesifikk væremåte. Den aggressive adferden kan sies å ha en instrumentell komponent ved å bidra til aksept, bekrefte egen identitet og ved å etablere fysisk kompetanse (Pedersen et al., 2001). Thomas hadde på denne måten tilegnet seg en kroppsliggjort kapital som ga avkastning i miljøet. Det ga sosiale belønninger, mulighet for en spesifikk status, penger, og ikke minst respekt og beundring (Sandberg og Pedersen, 2009). Den subkulturelle kapitalen Thomas snakket om, var en form for symbolsk kapital, tilgjengelig for marginaliserte grupper på sidelinjen av det konvensjonelle samfunnet (Thornton, 1995). Kroppen og den fysiske fremtoningen hadde en særskilt rolle i denne presentasjonen. Den symbolske fremtoning som aggressiv og maskulin hadde høy verdi, og Thomas fortalte at det var viktig å fremstå som rå og brutal. Det ga status og respekt blant de eldre guttene han forsøkte å få innpass hos:

Jeg har jo vært et treningsprodukt siden jeg var fem år gammel. Jeg drev med boksing, fotball og hockey, og begynte med vekttrening da jeg var 12 år. Der jeg trente var det mange kroppsbyggere som brukte steroider, så vi hadde ikke akkurat kjerneverdiene rundt oss. Men jeg synes jo det var helt rått. Det var jo fett å se... faen, gutta smalt jo opp 200 kilo i benk og var helt rå. De var jo de fjella. Det var veldig fristende. Jeg var jo allerede i ganske bra form, man kunne se at jeg trente for å si det sånn. Jeg var jo større enn de andre kompisene mine. Men jeg ville jo opp på de eldre guttas nivå. Jeg ville få mer aksept. Det var om å gjøre å hevde seg og være best. Og få anerkjennelse for det. Så jeg begynte å trøkke da jeg var femten. Da kjøpte jeg min første boks med russere.

På lik linje med de tidligere historiene som er vist, snakket Thomas om en symbolsk kropp som ga verdi i miljøet han var en del av. Gjennom sin forming av egen kropp, søkte han aksept og anerkjennelse i en voldelig subkultur. Den symbolske fremtoningen som stor og fryktløs var viktige rekvisitter i den kompetansen og disposisjonen som ga makt og posisjoner

i miljøet. Den var en viktig del av gatekapitalen. Det var imidlertid et ekstremt kroppsideal Thomas snakket om, og et ideal det var vanskelig å oppnå uten steroider. Etter hans første kur hadde bruken eskalert – det samme gjorde deltagelsen i Oslos underverden. Kroppen han formet ga innpass i miljøet hvor han etter hvert ble en sentral aktør. Han fortalte at den muskuløse kroppen ga avkastning i form av respekt og frykt. I det voldelige miljøet han befant seg, ga den fryktinngytende kroppen et nødvendig psykologisk fortrinn. Den fungerte avskrekkende, og det var samtidig nødvendig i situasjoner der han måtte ty til vold.

3.4 Doping som del av en kroppsbyggingssubkultur

Den dominerende historien i intervjuene var imidlertid fra personer innenfor kroppsbyggermiljøet – personer som i stor grad levde vanlige liv, med jobb eller studier. Noen hadde også familie og barn. Deres livshistorier skilte seg mye fra de overnevnte og mer marginale fortellingene. Blant disse var det treningen som stod i fokus. De levde liv på strenge dietter, og de tok avstand fra bruk av narkotika og alkohol. De snakket ofte om fokus på sunt kosthold og trening. På tross av at dette brukte de imidlertid store mengder steroider. Denne subkulturen, vevd sammen av aktive kroppsbyggere, var preget av ulike historier som forhandlet med ambivalensen som steroidebruken innebar.

Subkulturbegrepet brukes gjerne på grupper av mennesker som omfavner og dyrker en annerledeshet (Sandberg & Pedersen, 2010). De kan bli representert som avvikende og marginale på grunn av spesielle interesser og praksiser, gjennom hva de er, hva de gjør og hvor de gjør det (Gelder, 2005). En subkultur kan også forstås som en samling av ritualer, narrativer og symboler (Sandberg & Pedersen, 2010:32). I denne definisjonen legges det mer vekt på de subkulturelle verktøy som medlemmene kan ta i bruk, fremfor å peke på det som en bestemt gruppe mennesker. For informantene fremstod deltagelsen i subkulturelle miljø som avgjørende for deres engasjement i dopingaktiviteten.

I starten av kapittelet ble Erik presentert. Han var en av dem som befant seg innenfor en subkultur av kroppsbyggere, og han fortalte at disposisjonene om å bruke steroider først endret seg i møtet med en kultur der bruken fremstod som legitim og nødvendig. I utgangspunktet var han motstander av å tilføre kroppen muskelbyggende medikamenter, men denne tankegangen ble raskt revurdert da han tilegnet seg det dominerende normsettet innenfor subkulturen. Det ble ofte presentert historier om at «*alle bruker*» og at «*det var umulig å oppnå målene uten å bruke steroider*», og det kunne virke som om steroidebruken fremstod som et legitimt middel for å oppnå de subkulturelle målene deltagerne strakk seg etter. Jon fortalte dette om aksepten for å bruke steroider innad i kroppsbyggermiljøet:

Internt i byggemiljøene så er det full aksept for å bruke. Der kan man diskutere hvordan det funker og alt sånn. Og det er ikke sett på som juks, det er jo litt sånn, det er det du gjør.

Slik Monaghan (2001) argumenterer, anses bruken av steroider som nøye planlagte og instrumentelle handlinger for å skape og gjenskape «perfekte» muskulære kropper innenfor avgrensede sosiale miljø (Monaghan, 2001). I intervjuene snakket informantene om et fellesskap der de definerte normer om et kroppsideal det var vanskelig å oppnå uten å tilføre kroppen steroider. Målene fremstod som felles og veldefinerte blant deltagerne i kroppsbyggingssubkulturen.

Mathias var 26 år og bodde i en middels stor by på Østlandet. Han hadde lenge vært fascinert av kroppsbyggingsmiljøet og uttrykte at han tidlig hadde følt en draging mot det ekstreme kroppsidealet som preget subkulturen. Mange av informantene jobbet etter tydelig definerte mål, og det virket som om det var stor grad av enighet om hvilke kroppslige fasonger som ga status. Mathias beskrev den perfekte kroppen på denne måten:

Man vil jo bli så stor som mulig. Men det er ikke bare størrelsen som betyr noe, du må også ha en bra proporsjonert kropp. Du har nok av dem som har stått og trent armer i fem år og som har store biceps, men de har jo større arm enn de har bein. Så det er om å gjøre å ha kroppen proporsjonert etter timeglassformen – at muskelgruppene står i stil med hverandre.

Mathias fortalte lenge og detaljert om hvordan han trente ulike muskelgrupper, og hvordan han la opp treningsøktene i forhold til hverandre. Kroppsidealene han fortalte om dreide seg ikke bare om størrelse, men også om hvordan de ulike delene stod i stil med hverandre. Mathias utviste en kompetanse om hvilke metoder som ga avkastning, og han fortalte tydelig at kunnskap var avgjørende for et godt resultat. Måten han presenterte historien på, viser også hvordan han tok avstand fra personer som ikke trente kroppen «riktig». Den sosiale identiteten Mathias forhandlet seg frem til, handlet ikke bare om hvem han var, men like mye om hvem han *ikke* var. Ved å snakke ned om personer som ikke fulgte de subkulturelle normene, forsøkte han å identifisere seg med en gruppe ved å vise avstand til andre. Den samme avstandstagningen var også tydelig hos andre, og det var mange av informantene som forhandlet seg frem til en forståelse av egen identitet ved å vise hva andre gjorde feil. Denne plasseringen og forståelsen av egen praksis, kan tolkes som et forsøk på å presentere seg som autentiske deltagere i en subkultur.

Sistnevnte fremstod som en viktig del av hvordan informantene snakket om innganger til bruk av steroider. Disposisjonene om å inngå i et slikt bruk fremstod som farget av de dominerende normene innenfor subkulturen, og de snakket om steroider som et legitimt middel for å oppnå et felles subkulturelt definert mål. Samtidig ble bruken legitimert og ufarliggjort ved å se det i sammenheng med større trenings- og kostholdsregimer. Det ble kun presentert som en liten del av deres livsstil, og de snakket heller om helhetlige kroppsprosjekter der steroidene kun okkuperte en liten del. Problematiseringen av eget steroidebruk ble tonet kraftig ned, og brukskunnskapen de hevdet å ha ble presentert som risikoreducerende. Disse teknikkene bidro til å skape en balanse i ambivalensen som steroidebruken innebar, og må forstås som en del av informantenes forhandlinger rundt egen identitet som ansvarlige og bevisste brukere. Dette diskuteres videre i kapittel 5.

3.5 Den symbolske kroppen

De ulike historiene som er analysert i dette kapittelet viser til ulike forståelser av rekruttering til bruk av steroider. Med utgangspunkt i tre idealtyper vises det hvordan man kan forstå motivasjonen for inngå i et slikt bruk. De er analysert som: (i) doping som vei ut av et tungt rusmiddelbruk, (ii) doping som redskap i en kriminell karriere og (iii) doping som del av en kroppsbyggerkultur. Selv om livshistoriene og måten informantene snakker om eget bruk skiller seg mye fra hverandre, viser de imidlertid til et felles fenomen ved å snakke om egen kropp som et symbolsk middel i interaksjon med andre aktører. Verdien av kroppsprosjektene ligger dermed i det relasjonelle og gjennom samhandling med andre aktører. Gjennom slike prosjekt er det mulig å tolke informantenes bruk av steroider som aktive og bevisste handlinger, rettet mot konkrete identitetsdannende prosesser. Meningen som lå til grunn for steroidebruken varierte mellom de ulike brukergruppene, men samtidig er det mulig å se hvordan historiene i stor grad dreide seg rundt et syn på egen kropp som noe symbolsk og identitetsdannende, med en klar funksjon i deres selvpresentasjon.

Når man snakker om symbolsk fremtoning, viser man ofte til mer eller mindre subtile signaler som sendes ut gjennom interaksjon med omgivelsene. Det er umulig å tenke seg denne virkeligheten uten et sosialt liv som skaper en scene for slik nonverbal kommunikasjon (Goffman, 1959). Ulike rekvisitter, kroppslige eller materielle, brukes aktivt for å danne en ytre kommunikasjonsflate som sier noe om hvem vi er, hva vi står for og hvordan vi ønsker at andre skal oppfatte oss (Hebdige, 1979). Den fysiske kroppen kan også tolkes som en slik rekvisitt, og kan på ulike måter modelleres og endres. Alt fra solbrun hud, til plastisk kirurgi og bruk av steroider, endrer kroppen og bidrar til å danne fysiske og symbolske signaler som kan si noe om hva slags identitet vi ønsker å kommunisere. Kroppen kan på denne måten brukes som en symbolsk rekvisitt i våre daglige liv i interaksjon med andre. For informantene

symboliserte deres store og muskuløse kropper noe betydningsfullt i deres daglige liv. For dem som var tidligere narkomane symboliserte den atletiske kroppen avstand til deres liv som heroinister, og en overgang til et sunt og nyktert liv. For dem som var en del av en kriminell og voldelig subkultur, fungerte den maskuline fysikken som en viktig symbolsk kapital. Fremtoningen som stor og fryktløs var viktige rekvisitter i den kompetansen og disposisjonen som ga makt og posisjoner i miljøet. For dem som var en del kroppsbyggingssubkulturen hadde fysikken en stor verdi, ettersom det var dette som ga anerkjennelse og la grunnlaget for tilhørighet til miljøet. Det var kroppens fasong og størrelse som symboliserte hvorvidt man var en kompetent deltager eller ikke. På ulike måter ser man hvordan informantene tilla deres kroppslige prosjekter og symbolske fremtoning forskjellig betydning.

De ulike sosiale identitetene som er skissert kan forstås som aktive symbolske handlinger (Jenkins, 2008). De tre idealtypene viser hvordan informantene snakket om egen kropp som symbolske bærere med bestemte verdier. Den aktive modelleringen av egen kropp hadde en funksjonell betydning ved både å vise tilhørighet og avstand til konvensjonelle og mer subkulturelt definerte verdier. På den ene siden kunne de store og veltrente kroppene representere en form for subkulturell tilhørighet, med avstand fra konvensjonelle verdier. På den andre siden kunne de signalisere det motsatte og symbolisere tilhørighet til dominerende kulturelt definerte verdier. Ut i fra konteksten snakket informantene om ulike symbolske verdier knyttet til deres kroppsprosjekter. Dette var selvfølgelig også et gradsspørsmål, der de største kroppene i større grad representerte en avstand fra konvensjonelle verdier enn hva tilfellet var for dem med en mer normal fysikk. For dem som brukte steroidene som en vei ut av et langvarig rusmiddelmissbruk, var motivasjonen dominert av et ønske om en nærhet til mer normale kroppsidealer. Det motsatte var tilfellet for personene som brukte steroider for å oppnå status innenfor kriminelle subkulturer, eller med ønske om å hevde seg innenfor kroppsbyggermiljøet. På denne måten var informantene motivert av ulike symbolske idealer i sine innganger til bruk av steroider. Felles for dem, bortsett fra de som brukte det som vei ut av et langvarig rusmiddelmissbruk, var ønsket om å bygge ekstreme kropper som representerte avstand til, og som ofte stod i direkte motsetning til konvensjonelt definerte kroppsidealer.

3.6 Samfunnets press eller subkulturens normer?

I tidligere studier av dopingbruk utenfor den organiserte idretten, er det hevdet at motivasjonen for å inngå i et bruk av steroider kommer som resultat av samfunnsskapt forventninger til kropp og utseende (se blant annet Barland m. fl. 2010 og Barland & Tangen, 2009). I denne argumentasjonsrekken er hovedpoenget at bruk av muskelbyggende medikamenter langt på vei kan forklares ved å se det som et resultat av sosialt skapt forventninger. På denne måten beskrives motivasjonen som strukturert av de sosiale forventningene aktører møter i sine daglige liv. Blant annet brukes det argumenter om at et

økende kroppspress i dagens samfunn vil medføre flere dopingbrukere. Forfatterne støtter seg til omfattende strukturelle teorier i sin forklaring.⁶ Denne oppfatningen preger også mye av diskusjonen omkring dopingbruk utenfor den organiserte idretten. Bekymringen rettet mot unge personer skyldes en forestilling om at de samfunnsskapte forventningene til kropp og utseende fører til at flere personer begynner å bruke steroider eller andre dopingpreparater. Det er imidlertid lite empirisk støtte for denne hypotesen.

For det første viser tilgjengelige befolkningsundersøkelser om bruk av steroider ingen utvikling over tid (Sandøy, 2013). Andelen som bruker steroider varierer mellom ett og to prosent i de forskjellige undersøkelsene. Hadde det vært slik at et økende kroppspress får flere personer til å begynne med ulovlige dopingmidler, ville man kunne observert et økende bruk i befolkningen. For det andre viser også undersøkelsene at det er liten aksept for bruk av ulike prestasjonsfremmende midler. Menn er noe mer positive til slike stoffer enn kvinner, men svært få unge er villige til å bruke steroider, uavhengig av stoffets legale status (Sandøy, 2013). Fremfor å peke på sosiale strukturer som motiverer til steroidebruk, tyder dataene heller på et normativt klima som i liten grad favoriserer slikt bruk.

Slike tendenser er det også mulig å se i de kvalitative dataene som er presentert. Brukernes fortellinger viser at det først og fremst var i møtet med ulike subkulturelle miljøer at beslutningen om å bruke steroider oppsto. I utgangspunktet var samtlige imot bruk, og det var først da informantene ble del av miljø der bruken fremstod som normalisert og vanlig, at tankene og disposisjonene endret seg. På denne måten er det mulig å se hvordan normene først endret seg i møtet med subkulturer der bruken var utbredt – ikke hvordan det var begrunnet med samfunnsskapte forventninger til kroppens utseende. Idealene de jobbet mot ble heller beskrevet som et brudd på samfunnets kroppsidealer, og de snakket om utenforståendes blikk som stigmatiserende og belastende. I intervjuene vitnet fortellingene om sosiale identiteter som ble opplevd som meningsfulle innenfor det sosiale miljø de var en del av, men som hadde negative konsekvenser for deres sosiale identitet ellers i livet. De beskrev hvordan deres symbolske og fysiske fremtoning førte til en opplevelse av å bli vurdert som ustabile, voldelige og kriminelle. Hvordan de forhandlet med dette stigmaet diskuteres videre i kapittel 5.

3.7 Oppsummering

I dette kapitlet er informantenes historier om innganger til eget bruk av steroider analysert. Ved hjelp av intervjudataene er det mulig å identifisere tre ulike forklaringsmodeller for rekruttering til dopingbruk: (i) doping som vei ut av et tungt rusmiddelbruk, (ii) doping som et

⁶ For utfyllende lesing, se Robert K. Merton's artikkel «Social Structure and Anomie» (1938).

redskap i en kriminell karriere, og (iii) doping som en del av kroppsbyggingssubkulturen. Disse forklaringsmodellene gir en presentasjon av ulike idealtyper som kan brukes for å forstå rekrutteringen til bruk av dopingmidler utenfor den organiserte idretten. Felles for de ulike historiene var at bruken ble definert gjennom et ønske om å bedrive symbolsk kommunikasjon med omgivelsene og kroppen ble en aktiv rekvisitt i dannelsen av ønskelige sosiale identiteter.

Kroppsidealene informantene snakket om, var imidlertid relativt ekstreme og befant seg i de fleste tilfeller på sidelinjen av samfunnets normer. Fremfor å forstå dopingbruken som motivert av et samfunnsmessig kroppspress, kan man heller forstå det som formet av kulturelt definerte verdier som informantene aktivt oppsøkte og omfavnet i møtet med ulike subkulturelle grupperinger. Gjennom interaksjon i små, avgrensede miljøer, tar de opp i seg et subkulturelt normsett som langt på vei legitimerer og rasjonaliserer bruk av steroider.

I det følgende kapitlet analyseres den norske dopingøkonomien, med utgangspunkt i beslagstall fra Kripos, observasjonsdata på internett og data fra kvalitative intervju.

4 Dopingøkonomien

Tommy var i midten av tjuårene. Kroppen var stor og man kunne tydelig se at han brukte steroider. Han fortalte at det var viktig for ham å se maskulin og stor ut. Det gjorde at han følte seg bra, i tillegg til at det var viktig for yrket hans. I helgene jobbet han som dørvakt på en stor og populær nattklubb – fritiden ble stort sett brukt på gymmen. Det var ikke tid til mye annen jobbing. For å tjene penger og for å finansiere sitt eget bruk, forklarte Tommy at han hadde opparbeidet seg en sentral posisjon innenfor det illegale dopingmarkedet. Han fortalte at han hadde begynt med steroider i slutten av tenårene. I starten brukte han moderate mengder, men etter hvert begynte forbruket å øke. Tommy kjøpte stadig inn større kvanta fra sin kontakt i Oslo. Det hendte at han solgte videre til kompisar. I begynnelsen var det bare vennetjenester, men det var flere som fikk med seg at han hadde solgt. Tommy forklarte at han etter hvert begynte å legge litt på prisen slik at han selv satt igjen med fortjeneste. Det var ikke mye, men nok til at utgiftene til eget forbruk ikke ble for store. Den økonomiske fortjenesten ga mersmak:

Det fungerer jo veldig enkelt, i hvert fall i hodet, for det er jo sånn at man alltid vil ha det billigere – man vil jo gjerne ha det gratis. For min del gikk jo prisene ned og ned i forhold til han i Oslo. Men det var jo etter hvert mange som skulle ha, og jeg fikk jo gode priser selv. Men når du ikke får noen discount lenger, så blir det jo sånn at du må gå et skritt lenger, du må begynne med litt ting og tang selv. Og da samler du et par kompisar som også er klare for det, og så begynner man å undersøke litt.

For å korte ned på mellomleddene forklarte Tommy at han og kompisene begynte å importere steroider direkte fra utlandet. Det hadde vært enkelt, og det innebar liten risiko, særlig i forhold til fortjenesten de satt igjen med. Men etter hvert som kundekretsen økte, var de imidlertid ikke helt fornøyde med inntjeningen, og begynte etter hvert å produsere sine egne preparater. Ifølge Tommy var det her de store pengene lå. De opparbeidet seg en omfattende kundekrets og produserte etter hvert store mengder steroider. Det ferdige produktet sendte de videre til underdistributører, eller i posten direkte til kunder over hele landet. Dette viser til et særpreg ved dopingøkonomien, der mye av varene ser ut til å tilvirkes og produseres i Norge.

Så langt har rapporten dreid seg om hvordan brukerne snakket om egne innganger til steroidebruk og hvordan bruken inngår i ulike symbolske og identitetsdannende praksiser. I dette kapitlet belyses den illegale økonomien og markedet for dopingmidler. Med

utgangspunkt i historiene som ble presentert i intervjuene, gis et innblikk i hva informantene forteller om dopingøkonomien og deres rolle i den. Gjennom observasjon på internett gis en beskrivelse av deler av salgsmarkedet. Flere av dem som ble intervjuet drev selv med import, produksjon eller salg av steroider, og var på ulike måter vevd inn i den illegale økonomien som omkranser steroidekulturen. Det skilles mellom egenproduksjon og import av steroider, kjøp og salg via norske nettforum, kjøp og salg på det private markedet og kjøp via utenlandske internettbutikker.

4.1 Produksjon og import av steroider

Med utgangspunkt i Kripos' statistikk over dopingbeslag fra 2002 til 2011, tegner det seg en interessant utvikling. Det totale antallet beslag av dopingmidler er relativt lite og stabilt, men ut fra fordelingen av type beslag ser man at utviklingen går i retning av en større import av renstoff, fremfor ferdige produkter i tablettform:

Samlet beslagstall for alle typer dopingmidler

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Mengde (tabletter) + renstoff (kg)	330 000 0	558 000 0	316 000 0,3	210 300 9,5	596 000 3,4	395 000 2,7	196 000 5,0	210 000 15,6	122 000 21,3	133 400 19,2
Antall beslag	697	726	716	713	735	715	701	788	815	810

(Kripos, 2011)

Beslagstall gir imidlertid ikke alltid en god indikasjon på forbruket i befolkningen – variasjonen i beslag kan ofte skyldes politiets og tolletatens prioriteringer og ressursbruk. Derfor skal man tolke slike data med varsomhet. Imidlertid passer utviklingen som vises over godt med fortellingen i intervjuene.

Tommy var en dem som var tettest vevd inn i den norske dopingøkonomien, men det var også flere som på ulike måter hadde en fot innenfor, enten det gjaldt salg eller import av dopingmidler. De snakket om et marked der store deler av varene som var i omløp var såkalte «undergroundvarer»:

Det jeg kjøpte det var underground – undergrunnsvarer – ting som folk har lagd selv.

Produksjon av steroider i Norge foregår i såkalte undergrunnslaboratorier og selges til et nettverk av brukere over hele landet. Tommy var en av produsentene. Han forklarte at produksjonen foregikk på forskjellige måter. Det vanligste var å lage injiserbare oljer. Markedet for tabletter var betydelig mindre. Tommy forklarte at han og kompisene bestilte renstoff fra Kina. Det var mange internettsider som tilbydde kjemikalier til produksjon av steroider, prisen var også lav. Stort sett gikk varene gjennom toll, men ikke hver gang. Tommy fortalte at de etter hvert ble bekymret for å tape penger og for å få uønsket oppmerksomhet fra toll og politi. Som et alternativ begynte de å bestille varene til adresser i utlandet:

Det er ikke noe problem å få det inn i EU, det er inn i Norge som er vanskelig. Så da organiserer man seg for eksempel på et hotell i Frankrike. Pakka har kommet dit. Så tar du en weekend i Frankrike eller betaler en for å kose seg der nede, og så kjører de det hjem.

Risikoen ved å frakte det over grensen ble beskrevet som betydelig mindre enn ved å bestille det direkte til Norge. Utgiftene de hadde for transportering ble fort tjent inn igjen. Selve produksjonen var også enkel og kostet lite. Det krevdes startkapital for å kjøpe inn nødvendig utstyr, men dette var bare en engangsutgift. Tommy forklarte hvordan produksjonen foregikk etter at de hadde fått renstoffet inn i Norge:

Man putter egentlig alt oppi en gryte. Og så må du ha i to forskjellige oljer. Den ene er bare for å få så mye masse som mulig. Den andre bruker du for at pulveret skal løse seg opp. Så da blir det mye av den ene oljen og litt av den andre, slik at alt blander seg sammen. Og så må du putte oppi litt alkohol for å få vekk bakterier og sånn. Da er det bare å koke det opp sånn at det blir rent og at det ser bra ut. Etter det drar du det opp i sånne hundre milliliter pumper, putter på filter og så sprøyter du ned i de her lokkene. Så setter du på gummi og tar et lokk over det, altså sånne metallokk, og så, nesten som en hammer som du tar over, og så klemmer du sånn at metallet bøyer seg under glasset. Så er egentlig den ferdig.

Tommy og kompisene hadde investert i dataprogram og printer for å kunne lage etiketter til varene de solgte. Dette var visstnok en vanlig praksis blant mange undergrunnsprodusenter. På denne måten forsøkte de å bygge opp en merkevare rundt produktene for å potensielt nå en

bredere kundekrets. Det gjorde også at varene de solgte fremstod mer profesjonelle og trygge i bruk. Produksjonen Tommy var innblandet i ga etter hvert stor fortjeneste. Produkter de hadde brukt 15 kroner på å lage, kunne lett gå for 1000 kroner, og Tommy fortalte at det var den økonomiske drivkraften som gjorde at han fortsatte. Det var ikke lenger bare å dekke utgiftene til eget steroidebruk som var viktig, men den økonomiske fortjenesten han satt igjen med.

Det var også andre av de intervjuede som var innblandet i den illegale dopingøkonomien. Gunnar var betydelig eldre enn Tommy, og han hadde vært med da steroider fortsatt var et relativt nytt fenomen i Norge. På denne tiden var det få eller ingen som produserte selv – det meste var apotekvarer som ble smuglet inn fra utlandet. Gunnar hadde vært en av de som smuglet. Han hadde imidlertid sluttet å importere, men han fortalte med et lurt smil om hvordan de gjorde det tilbake på nittitallet:

Vi hadde en bok som het Underground Steroids. Det var bibelen det. Der stod det jo hvilke land det var lettest å få tak i. Så vi satte oss i bilen og kjørte ned til Andorra. Vi hadde lest at det bare var å gå inn på apotekene å handle, og det stemte jo det. Så vi dro videre ned til Spania, og det var det samme der. Vi gikk fra apotek til apotek og fylte opp bilen med russere, testo og premobolan og... ja, alt av vanlige steroider som vi visste var lett omsettelige.

Etter at varene ble smuglet inn i Norge, ble steroidene distribuert rundt i Oslo. Gunnar fortalte at de fant kunder på utvalgte treningssentre, i narkotikamiljøer og i det kriminelle miljøet. Dopingmarkedet fungerte på denne måten relativt likt som markedet for narkotika, og det var ofte uklare linjer mellom varene som ble tilbudt. Dopingmidlene var nærmest en integrert del av det illegale omsetningsmarkedet for narkotika, og mange «dealere» tilbydde både narkotika og steroider. Gunnar fortalte imidlertid at dette markedet hadde gjennomgått store endringer siden han selv var en av aktørene:

Nå er det på internett det meste av salg blir organisert her i Norge. Det er veldig mange som bruker det. Der har du både importører og produsenter som selger.

Gunnar fortalte om et marked der mye av handelen er flyttet vekk fra et fysisk salg mellom «dealer» og kjøper, til et internettbasert marked der kontakten blir etablert på lukkede internettforum. Nesten alle informantene som ble intervjuet benyttet seg av slike forumer når

de kjøpte dopingmidler, og de fortalte om et marked og et sosialt miljø som i stor grad eksistererte på internett.

4.2 Kjøp og salg på norske internettforum

Markedet for kjøp og salg av dopingmidler på norske internettforum fikk for alvor allmenhetens oppmerksomhet i oktober 2011 etter en artikkel i Dagens Næringsliv. Journalistene hadde jobbet i lang tid med å avdekke markedet rundt det ledende internettforumet i Norge for kjøp og salg av dopingmidler – Anabolic Forums. Forumet var ukjent for norsk politi, og i kjølvannet av avsløringen startet den største mobiliseringen til nå mot det illegale markedet for dopingmidler i Norge. Operasjon Gilde ble iverksatt i Sør-Trøndelag høsten 2011 og beskrives som en av Europas største dopingopprullinger. Hittil er over hundre personer siktet, og fjorten politidistrikt har vært involvert.

Som følge av den massive innsatsen fra politiet ble Anabolic Forums sperret, men det er imidlertid lite som tyder på at internetthandelen har stagnert av den grunn. Etter operasjon Gilde har det oppstått nye internettforum der kjøp og salg av steroider foregår i stor skala. Informantene som ble intervjuet opplyste at de i stor grad benyttet seg av internettforum for å komme i kontakt med selgere. Lars fortalte at de bare var noen tastetrykk unna:

Jeg bare googla det, og så fant jeg siden. Det er ikke verre. Det er veldig lett tilgjengelig. Så jeg registrerte meg og brukte litt tid på å lese igjennom forumet og sjekke, altså se på selgerne, hva de har av tilbakemeldinger og sånn, og så bestilte jeg.

Forumet Lars benyttet seg av, er den største nettsiden for kjøp og salg av steroider i Norge. Det eksisterer også andre, men målt i antall brukere er dette den største. For å få tilgang til forumet må man registrere seg med brukernavn og epost. Nettsiden er forseggjort og ser profesjonell ut. Den er inndelt etter forskjellige temaer og formål. En del omhandler kjøp og salg av steroider, og er stedet kunder og tilbydere etablerer kontakt. En annen del er diskusjonspreget, der medlemmene diskuterer effekten av forskjellige steroider, kursammensetninger, treningsopplegg og andre ting de ønsker svar på. På denne måten forsøker de å diskutere seg frem til det de anser som et forsvarlig og mest mulig effektivt bruk av steroider. Det er også en del som omhandler nettsikkerhet, og hvordan medlemmene best mulig kan skjule sin identitet på internett.

Kjøp- og salgsdelen er nøye regulert av forumets administrator. For å etablere seg som selger må tilbyderne godkjennes og samtidig følge fastlagte prislister. Det er egne kategorier for godkjente selgere og for sponsorselgere. Sistnevnte har en unik rolle på forumet, og ser ut til å dominere mesteparten av salget som foregår. De opererer med en minstesum på 3 000 kroner ved kjøp, og tilbyr en lang rekke varer, både apotek og underground. Alle selgerne ser ut til å følge den samme transaksjonsmetoden. Lars fortalte hvordan det foregikk:

Det tryggeste er selvfølgelig de som står oppført som sponsorselgere, de er jo seriøse folk som har hundrevis av kunder. De har flere hundre tilbakemeldinger som er positive da, nesten sånn som det er på ebay. Da vet du på sett og vis hva du vil få. Og da er det kryptert mail det går i, alt annet er helt uinteressant for dem. Bruker du vanlig mail svarer dem ikke en gang. Prisene er jo også fastsatt på forumet, så de har ikke lov til å selge billigere enn det, med mindre vedkommende handler mye over flere ganger. Det ligger også en liste der over hvor mye det er lov å gi i rabatt. Så det er egentlig veldig enkelt, du bare oppretter en kryptert epost, kontakter en av selgerne der inne, bestiller det du ønsker, sender kontanter i posten og så får du steroidene i postkassa noen dager etterpå..

Lars beskrev et gjennomregulert marked som i stor grad var kontrollert av noen få aktører. Ulikt andre illegale økonomier, ser det ut til at det norske dopingmarkedet forholder seg til fastlagte retningslinjer for kjøp og salg, både for hvem som slipper til på markedet og hva prisen på varene er. For å etablere seg som selger var man også prisgitt kundenes tilbakemeldinger. Begrepet «grønn selger» ble brukt om tilbydere som leverte innenfor avtalt tid og hadde god kundeservice. Fra tid til annen var det svindlere som opererte på forumet. Dette var personer som utga seg for å være selgere, men som man aldri hørte noe fra etter at man hadde sendt penger. De ble raskt oppdaget og forumets medlemmer advarte andre mot å handle fra dem. Fellesskapet brukerne hadde på forumet ga dem en mulighet til å samarbeide om å finne de beste selgerne, i tillegg til å diskutere seg imellom om bruken av preparatene. Det var derfor ikke bare en møteplass for kjøpere og selgere, men også en sosial plattform der brukerne kunne diskutere ulike aspekter knyttet til bruk av steroider.

Kontakten mellom kjøpere og selgere ble etablert på forumet. Medlemmene som selger steroider lager ofte navn og fancy logoer på sine «butikker» for å virke troverdige og pålitelige. I første forumpost legger de som regel ut egen lagerbeholdning. Dette er ofte lange lister med en rekke forskjellige produkter, og potensielle kunder blir oppfordret til å ta kontakt via epost. All epostkommunikasjon foregår ved bruk av såkalt countermail, en kryptert eposttjeneste som skal være en trygg og anonym kommunikasjonskanal mellom kjøper og

selger. I første epost må kunder opplyse om hva de ønsker av varer, samt navn og bosted. Deretter får de en pris av tilbyder, i tillegg til adresse som de sender penger til. Som regel oppfordres kundene til å sende pengene i et DVD-cover eller lignende. Etter at pengene mottas av selger, sendes varene i posten i løpet av få dager. Enkelte tilbydere opplyser at de er tilgjengelige i utvalgte byer for å møtes ansikt til ansikt, men i hovedsak foregår det meste av transaksjonene via postsendinger. Ulikt andre illegale økonomier, der handelen foregår på gateplan eller gjennom lukkede vennenettverk, ser dopingøkonomien ut til å være organisert annerledes.

Den internettbaserte plattformen for kjøp og salg av steroider viser til et moderne fenomen i måten ulovlige stoffer omsettes på. I et land som Norge, med store geografiske avstander og varierende tilgang på ulovlige varer, bidrar det internettbasert markedet til å effektivisere salget og gjøre tilgangen på dopingmidler enklere. Samtidig fungerer forumet som et sosialt rom der brukerne fritt kan diskutere forskjellige sider ved bruk av dopingmidler.

4.3 Det private markedet

Selv om deler av markedet for kjøp og salg av dopingmidler foregår på lukkede internettforum, har denne markedsutviklingen ikke helt overtatt for de tradisjonelle omsetningskanalene. Det er fortsatt deler av steroidemarkedet som foregår gjennom mer eller mindre private nettverk, på linje med andre illegale økonomier. Flere av de noe eldre personene som ble intervjuet, hadde private kontakter de hadde kjøpt av i en årrekke. De hadde opparbeidet seg gode kjøpsbetingelser, og ikke minst var relasjonene basert på tillit. Dette ga trygghet og forutsigbarhet for både kunde og tilbyder. De kunne stole på dem de kjøpte av, og de visste hva slags kvalitet varene hadde. For dem var det uaktuelt å benytte seg av andre metoder, og de rakk ofte ned på dem som brukte internett. Prisen var høyere på nettet, og mange hevdet at kvaliteten på varene var dårligere. De mest erfarne brukerne snakket om nettsalget som et sted for de uinnvidde, og de trakk ofte grenser mellom seg selv og de mindre erfarne. De hevdet selv å ha kjennskap til de beste «dealerne» og tilgang til de beste varene, samtidig som de snakket ned om personene som benyttet seg av internettmarkedet.

Det personlige salget av steroider fungerte som regel gjennom mer eller mindre uformelle sosiale nettverk. Remi fortalte hvordan han gikk frem da han kjøpte steroider:

Jeg har en kompis som er ganske sentral i miljøet, så jeg bare ringer han og sier hva jeg skal ha. Så jeg får det billig, og enkelt og greit.

De sosiale nettverkene blant brukerne var ofte små. De trente ofte på de samme gymmene og det var løse sosiale bånd mellom mange av aktørene. Ordet spredte seg raskt i miljøet og man hadde som regel god oversikt over hvem som solgte. Tony fortalte hvordan det fungerte:

De som bruker de selger jo ofte også. Ordet sprer seg raskt i miljøet. Det er bare å spørre en du vet bruker. Kan ikke han selge deg noe, så kan han hvert fall hooke deg opp med en eller annen.

Innenfor dette markedet var organiseringen mindre rigid enn i internettmarkedet. Relasjonene var ofte preget av å være personlige og det var ikke en like stor forretningsmessig logikk. Ofte var det snakk om å «hjelp» hverandre og den økonomiske fortjenesten var ikke nødvendigvis den eneste motivasjonen. Det ble også begrunnet som vennetjenester og som solidariske handlinger med andre aktører i miljøet. I motsetning til den forretningsmessige og kjølige organiseringen på internett, foregikk dette markedet annerledes. Imidlertid var det uklare linjer mellom det de forstod som vennetjenester og det som kunne oppfattes som en mer forretningsmessig rasjonalitet. Dette ble tydelig i samtalen med Remi. Han hadde en sentral kontakt han pleide å kjøpe av, og han hadde etter hvert fått gode betingelser på varene han kjøpte:

Det hender jeg prøver å høre litt rundt da, om det er noen andre som vil ha eller noe sånn, og det er jo alltid noen som er interesserte. Da blir det billigere totalt sett og jeg får jo nesten gratis steroider.

Remi hadde etter hvert begynt å kjøpe inn ekstra steroider for å hjelpe vennene sine. De manglet gode kontakter, og jo mer Remi kjøpte av gangen, jo billigere ble det for alle. Selv om han deltok i salget, oppfattet han det imidlertid ikke som en økonomisk transaksjon som var rettet inn mot profitt. Han fortalte at det var like greit å kjøpe litt mer av gangen, ettersom det var mange av vennene hans som også brukte. Det var ikke den økonomiske profitten han var ute etter – men som han sa, gjorde han det bare for å hjelpe. En lignende logikk ser også ut til å prege deler av cannabismarkedet (se Sandberg og Pedersen, 2010). Ifølge Sandberg og Pedersen blir de økonomiske aspektene ved transaksjonene ofte nedtonet og avvist, selv blant dem som selger ganske mye. Lignende argumenter var det også blant informantene, selv om linjene ofte var mer uklare. Slik Remi forklarte, begynte han etter hvert å legge litt på prisen, særlig til personer han ikke kjente så godt. Den forretningsmessige logikken lå derfor ikke

langt unna, noe som gjør bildet mer uklart. Det var kort vei mellom et beskjedent videresalg til venner og det mer profittorienterte salget av steroider.

Det semiprivate markedet for steroider er også en del av dopingøkonomien, selv om grensene til det private markedet er flytende. Her etableres ofte relasjonene på treningssentre. Selv om salget ikke foregår fysisk på gymmene, er det imidlertid her mange av kontaktene knyttes. Ut fra hva informantene fortalte, er kjernen av aktive steroidebrukere i Norge en forholdsvis liten gruppe. De trener ofte på samme treningssentre, gjerne ikke-kommersielle med til dels liberale holdninger til dopingbruk. Det var mange som etablerte kjøpskontakter på slike steder. Ole forklarte at det imidlertid ikke bare var å spørre den første og beste personen du så, man måtte oppnå tillit i miljøet og komme innenfor:

Det er liksom ikke bare å gå inn på en gym og så kommer det en dealer bort til deg og spør om du vil ha steroider. Hvis du vil gjøre det på den måten så må du smøre sosialt med de gutta du mistenker, du må på en måte vinne tilliten deres. Etter hvert når du er på godsida med dem, da kan du spørre. Du går ikke bare bort til en svær fyr på gymmen og spør om han har steroider, for da... [latter]

Ole lot setningen henge, uten å utdype hva som ville skje. På tonefallet var det imidlertid tydelig at det ikke ville resultere i et vellykket kjøp, og det var klart at slike forespørsler ikke falt i god jord. Enten var du på utsiden eller så var du på innsiden, og det krevdes en viss form for aksept før man ble ansett som en del av miljøet. Relasjonene var basert på tillit, og dette var noe man måtte opptjene gjennom deltagelse i miljøet. Det var først når man var på innsiden at man også kunne ta del i den illegale økonomien som omkranser kroppsbygningssubkulturen.

4.4 Utenlandske internetbutikker

Ut over de to dopingmarkedene som er beskrevet, er det også et tredje marked. Dette foregår gjennom utenlandske internettsider, og gjerne fra land med en mer liberal dopinglovgivning enn Norge. Det var imidlertid få av de intervjuede som benyttet seg av denne kanalen for kjøp av steroider. Mange beskrev det som for risikabelt, og det var mange som ikke så behovet ettersom tilgjengeligheten var såpass god i Norge. De var alle klar over muligheten, og virket kjent med ulike internettsider som tilbydde salg av steroider, men de fleste vurderte risikoen ved å få det gjennom tollene for stor:

Det er mange nettsider i utlandet som man kan bestille fra, men da er det er jo alltid en risiko for at det blir stoppa. Det må gjennom tollen og da er det jo mye større risiko.

På grunn av denne risikoen avstod de fleste av informantene fra å kjøpe gjennom utenlandske nettbutikker. Gunnar var imidlertid en av dem som hadde benyttet seg av slike innkjøpskanaler. Stort sett kjøpte han steroider av sin private kontakt. Der hadde han et godt kundeforhold, og han hadde opparbeidet seg gode kjøpsbetingelser, men det var imidlertid ikke alltid han fikk tak i de produktene han ønsket. Gunnar hadde forsøkt en rekke forskjellige preparater, og han hadde sterke meninger om hva som var bra og hva som ikke var bra. Han var kresen med hva han ønsket å bruke, men det var ikke alltid like enkelt å få tak i:

Jeg kjøper stort sett gjennom kontakten min. Men er det litt annerledes og sjeldne greier, så kjøper jeg fra nettet. Det gjelder spesielt for peptider og hormoner og sånn. Det er ikke så lett å få tak i det på hjemmemarkedet i Norge. Det er bare det mest kjente du får tak i, men det er litt dyrt. Så det er mye penger å spare på å kjøpe det i utlandet.

Det var to grunner til at Gunnar tydde til det utenlandske internettmarkedet. Det ene var at han fikk tilgang til apotekvarer som var vanskelig å oppdrive i Norge. Det andre var prisen. Selv om kjøp via utenlandske nettsider innebar en større risiko, fortalte Gunnar at det var en risiko han valgte å ta for å få tak i produktene han ønsket. Det var imidlertid få av de intervjuede som delte dette synet, og de aller fleste kjøpte gjennom norske nettforum eller via personlige kontakter.

4.5 Oppsummering

Det er umulig å kartlegge helheten i det norske steroidemarkedet ved bruk av kvalitative intervjudata. Det gir ikke oversikt over størrelsesordenen på markedet, ei heller hvor store salgandeler som foregår gjennom de ulike kanalene som er skissert. Imidlertid er dataene egnet til å beskrive hvordan de ulike kjøp- og salgskanalene brukes av informantene. Ved bruk av intervju- og observasjonsdata på internett er det gitt et bilde av hvordan det norske steroidemarkedet er organisert, og det er flere ting ved dette markedet som gjør at det skiller seg fra andre illegale økonomier.

En spesiell egenart er markedet som foregår på norske internettforum. Her ser det ut til at en relativt liten gruppe kontrollerer store deler av steroide som selges, samtidig som det foregår en streng prisregulering av preparatene. Det ser også ut til at mye av de tilgjengelige produktene tilvirkes og produseres innenlands. Den enkle tilgjengeligheten som følger av internettsalg, gjør også at de geografiske avstandene ikke er til hinder for spredningen. I et land som Norge, med relativt store geografiske avstander og mindre tettsteder hvor tilgjengelighet på illegale stoffer er begrenset, bidrar det internettbaserte salget av steroider til å oppheve slike barrierer.

I det følgende kapitlet analyseres informantenes presentasjoner om eget bruk av steroider, hvordan de opparbeidet seg kunnskap om preparatene, og hvordan de forhandlet med sin sosiale identitet.

5 Kunnskap, bruk og subkulturelle grenser

Jon var en av de eldste personene som ble intervjuet, og ulikt mange av de andre, hadde han begynt å bruke steroider sent i livet. På intervjutidspunktet var han 43 år. Som han selv sa, trengte han «*et løft*», og siktet til at alderen begynte å sette sine kroppslige spor. Han ønsket å motvirke de negative sidene ved å bli eldre, og i intervjuet snakket han om steroidene som et effektivt middel mot det han opplevde som et kroppslig forfall. Det viktigste i Jon sin historie var imidlertid den medisinske konteksten han plasserte seg innenfor. Han hadde et velutviklet vokabular knyttet til preparatenes egenskaper og hvordan kroppen ble påvirket ved bruken av dem, og han presenterte seg selv som en kompetent bruker med god kjennskap til mulige bivirkninger og hvordan han kunne motarbeide dem. I intervjuet brukte han denne kunnskapen til å skape fortolkningsrammer rundt eget steroidebruk:

Jeg er veldig interessert i alt som har med kjemi, biologi og biovitenskap å gjøre. Så når jeg begynte å trene, begynte jeg jo etter hvert å sette meg inn i det. Jeg er jo intellektuelt interessert, og på internett kan man lese alt som finnes. Det er massevis av forumer, og jeg begynte også å grave meg ned i det som er publisert av forskningsartikler. Så jeg visste hva det dreide seg om. Men det er mange som ikke gjør det, særlig de unge, de gjør det jo helt feil. De kan ingenting. Når jeg snakker med dem på forumer, så har de åpenbart ikke gjort noen ting riktig.

Det Jon fortalte er viktig på flere måter. For det første snakket han om egen kunnskap om steroider som et ansvarlig moment ved eget bruk. Han forhandlet med den risikoutsatte posisjonen han befant seg i, og hevdet at risikoen ved å bruke steroider var håndterbar og noe han kunne minimere. For det andre er det mulig å se hvordan Jon distanserte seg fra andre brukere. Han forsøkte å unngå å bli stemplet som en uansvarlig «*bol*» ved å konstruere grenser mellom eget og andres bruk. Gjennom denne historien forhandlet Jon med den marginale identiteten som ofte er forbundet med personer som bruker steroider. Han forsøkte å konstruere en identitet som stod i direkte motsetningen til dem han oppfattet som uansvarlige, for på denne måten å opprettholde en positiv identitet og selvbilde.

Det var ikke bare Jon som benyttet seg av slike språklige strategier. Alle informantene støttet seg til lignende fortellinger. De forhandlet med den stigmatiserte identiteten som steroidebruken innebærer ved å konstruere grenser mellom egen og andres praksis. Deres

språklige fortolkningsrammer for eget bruk, eksemplifiserer hvordan de forsøkte å vise avstand til andre, mindre kompetente brukere. Historiene kan på denne måten tolkes som presentasjoner om hvem de *ikke* var. I dette kapittelet vises hva som kjennetegnet informantenes bruk av steroider og hvordan de presenterte deres egen praksis i motsetning til dominerende negative stereotypiske identiteter. Historiene kan tolkes som aktivt konstruerte narrativ som ble brukt for å distansere seg fra stigma og for å portrettere eget bruk i et positivt lys. På denne måten plasserte de seg også relasjonelt i et subkulturelt hierarki av andre steroidebrukere.

5.1 Om å være på kur

Som nevnt varierte dopingbruken stort mellom personene som ble intervjuet. Det var store ulikheter i hvor mye de brukte, hvor ofte og hvor lange kurer de gikk på. Sammensetning mellom preparatene som inngikk i en kur, varierte også mye. Imidlertid kunne det virke som om det var en viss grad av enighet om hvilke preparater det var ønskelig å bruke. Dette gjaldt særlig blant de meste erfarne brukerne. Flere av dem fortalte historier som vitnet om en detaljrik kunnskap om bruken av steroider. Det var mange som hadde brukt lang tid på å innhente informasjon før de selv gikk til anskaffelse av sin første kur, og de snakket om denne informasjonsinnhenting som et viktig moment. Ragnar fortalte:

Jeg har brukt veldig mange timer på å lese meg opp på dette. Jeg brukte sikkert to til tre timer hver dag i tre år før jeg tok min første kur. Informasjon er jo nøkkelen til å gjøre det på en sikker og riktig måte, og for å anskaffe de riktige tingene som gjør at du ikke får bivirkninger. Så jeg vil si at jeg har veldig god kunnskap om preparatene, og jeg er jo opptatt av å bruke så fornuftig som mulig. De som bare kjører på, det er gjerne de som får problemer først.

I likhet med Jon, støttet Ragnar seg til lignende narrativ da han snakket om eget steroidebruk. Han presenterte seg som en bruker med mye kunnskap og med god kontroll over potensielle negative effekter. Men ifølge Ragnar var det ikke alle som hadde en like kunnskapsbasert tilnærming til bruken av steroider, og det var angivelig de som først fikk problemer. Sistnevnte ble ofte beskrevet som uansvarlige og kunnskapsløse, i sterk kontrast til beskrivelser av eget bruk, som ofte ble portrettert i et nøkternt og selvbevisst lys. Denne presentasjonen gjorde at Ragnar forhandlet med den risikoutsatte posisjonen han befant seg i. Han hevdet å ha god kunnskap og informasjon om hvordan han skulle bruke substansene, og dette gjorde han i egne øyne mindre utsatt for eventuelle fysiske og psykiske bivirkninger.

Det finnes et stort antall forskjellige steroider tilgjengelige for bruk, og det er stor variasjon i hvilke produkter som blir brukt. Begrepet «kur» refererer til tidsperioden der steroidene brukes, selv om grensene og definisjonene er flytende. Mange opererte med bestemte intervaller mellom hver kur, mens andre hadde mindre rigide grenser. Enkelte hadde også evigvarende kurer, selv om dette ofte ble sett ned på og omtalt som uansvarlig. Det vanligste var å ligge på kurer som varte mellom åtte og tolv uker. Enkelte lå også på såkalte «cruise-doser» mellom kurene, der de hadde et kontinuerlig inntak av testosteron, men i mindre mengde enn når de var på kur. I den store jungelen av tilgjengelige preparater kreves kunnskap om hvilke man skal bruke og til hvilke formål. En kur består også ofte av flere ulike preparater som brukes for å motvirke negative effekter, såkalt «stacking». I tillegg er det vanlig å benytte seg av egne preparater etter kur for å få i gang egenproduksjon av testosteron, en såkalt «post cycle therapy» (PCT). Mye av kompetansen informantene snakket om, dreide seg rundt å finne kursammensetninger som maksimerte de positive effektene og samtidig minimerte de negative.

En av de klareste distinksjonene informantene gjorde, var å bruke injiserbare steroider fremfor orale tabletter. Selv om det var et langt steg for de fleste å bruke sprøyter, ble denne inntaksformen beskrevet som den mest skånsomme og minst helseskadelige. Angivelig var den orale inntaksformen betydelig mer skadelig for leveren, og dette var grunnen til at de heller injiserte. Ole forklarte det på denne måten:

Du har jo orale steroider i pilleform og mange velger jo det fordi de synes det er litt på kanten å stikke sprøyter, man får litt narkissosiasjoner av det. Men faktum er at det er veldig mye mer skadelig for levra å innta det oralt. Så det gunstigste er jo å bruke sprøyter.

Alle informantene brukte injiserbare steroider, og hadde ikke mye til overs for bruk av tabletter. Slik de fortalte var denne inntaksformen forbeholdt de uinnvidde, og de som ikke hadde tilstrekkelig kunnskap om å bruke steroider. De fortalte imidlertid om en barriere mot å bruke sprøyter. Flere hadde sprøyteskrek og likte ikke tanken på å injisere fremmedelementer i egen kropp. Kilden til å overvinne frykten ved å injisere ble ofte beskrevet som å ha kunnskap om hvordan man skulle gjøre det. Erik fortalte hvordan han opplevde å ta den første sprøyta og hvordan han hadde forberedt seg:

Det var egentlig helt jævlig, men når jeg skulle gjøre det så var det et par kompisser som så på, og så at det gikk riktig for seg. Jeg var i trygge hender. I tillegg hadde jeg

lest mye om det på nettet – hvordan man skulle gjøre det for å opprettholde hygien og alt sånn. Men jeg husker jeg var jævlig nervøs. Det å stikke en sprøyte var helt rart for meg. Men når jeg hadde gjort det – den ene gangen – da var det null stress.

Erik fortalte om barrieren ved å injisere den første sprøyta med steroider. Lignende historier ble også fortalt av de andre. Injisering ble ofte ansett som noe som var forbeholdt sprøytenarkomane, men samtidig fremstod det som en viktig del av informantenes presentasjoner av seg selv som ansvarlige og selvbevisste steroidebrukere. Det ble brukt som et symbol på at man var seriøs og hadde tilstrekkelig kunnskap om hvordan man skulle gjøre det på den riktige måten. Kunnskap om hvordan man skulle gjøre det rent praktisk var også viktig for å overvinne frykten ved å sette den første sprøyta. Mange brukte internett, og særlig diskusjonsforum for å få råd om hvordan de skulle gjøre det. Andre støttet seg på bekjente som hadde mer erfaring. Dette førte til en subjektiv trygghet om hvordan de skulle injisere og hvordan de skulle unngå unødvendig risiko.

5.2 Positive og negative effekter

Det var som regel knyttet mye spenning og forventninger til den første kuren. Ulike historier informantene hadde hørt, dannet forventninger om hva de ville oppleve og hvordan fremgangen ville bli. Mange hadde høye forventninger om hvordan kroppen ville endre seg og hvordan de ville reagere på preparatene. De aller fleste fortalte at de opplevde en enorm fremgang på sin første kur, og de snakket om en rask økning i kroppsvekt og styrke. Ole sa det slik:

Nei, altså den første kuren er jo alltid den beste. Jeg er ikke helt sikker på hva jeg veide, men jeg gikk vel opp i hvert fall 15-20 kilo. Ikke bare muskler, det blir jo mye vann og en del fett. Men det er klart, det er stor forskjell. Du blir jo jævlig mye større. Jævlig mye sterkere også. Det er nesten sånn at du kan stå i speilet og se kroppen vokse, for det går rimelig kjapt altså. I hvert fall første gangen. Da var det jo helt sånn der, "wow" liksom.

Det var ikke tvil om at informantene hadde opplevd en fysisk effekt av steroidene. Alle fortalte om en rask økning i kroppsvekt og en merkbar progresjon i hva de presterte på gymmen. De beskrev også en økende selvtillit og motivasjon for å yte ekstra. Det var imidlertid store individuelle forskjeller i hvordan de snakket om den fysiske og psykiske opplevelsen av å tilføre kroppen steroider. En fellesnevner var beskrivelsen av et «økt trykk»

og «pump» i musklene når de var på trening. Musklene responderte raskt på styrketreningen og kroppen vokste i et utrolig tempo. Det var ikke uvanlig å gå opp over ti kilo i løpet av den første kuren – en virkning som i informantenes øyne var positiv. Ole fortalte videre om hvordan han opplevde å være på kur:

Du får jo et sånt veldig trykk i kroppen, og du greier løfte mye tyngre enn det du har gjort før. Vektene man ble helt utkjørt av uka før, kan man liksom kaste opp i luften. Du blir jo helt sånn supermann. Du blir bare sterkere og sterkere.

Den økte fysiske mestringen ble beskrevet som en åpenbart positiv effekt, og motivasjonen for å bruke steroider var ofte begrunnet med ønske om en større og sterkere kropp. I så måte fungerte steroidene slik de var intendert. Det var imidlertid ikke bare positive effekter som fulgte av inntaket. De fleste hadde også opplevd negative og uønskede effekter etter kur, både fysiske og psykiske. De vanligste negative fysiske effektene var utvikling av gynekomasti⁷, kviser, hårtap, potensproblemer, smerter i ledd og muskler, og at testiklene krympet og trakk seg opp. Dette var imidlertid bivirkninger de hevdet å kunne begrense ved å velge riktige kurer og ved å bruke andre preparater som motvirket dem. Erik forklarte med stor iver om hvordan man skulle legge opp en kur for å begrense bivirkningene:

Du blir selvfølgelig mer vannete i kroppen, du ser det litt i fjeset og sånn. Men jeg hadde en sånn – hva skal jeg si – veldig god skole. Kamerater i miljøet forklarte at da tar du det for ikke å bli så vannete. Og så tar du det for å få i gang testoproduksjonen. En sånn etterkur. For den er veldig lav, kroppen har jo slutta å produsere testosteron. Det får du en del bieffekter av. Mindre testosteron så har du kanskje mindre sexlyst, du er kanskje litt deprimert, du kan ha litt humørsvingninger – det kan du også ha når du er på steroider – sånne ting. Og da var det liksom «ok, da tar du clomid for det, og så tar du arimidex mot vann i kroppen så ikke du ser så vannete ut, og så tar du nolvadex mot bitchtits, altså kjertlene i brystene som vokser.» Så du må hele tida ta noe for å redusere bivirkningene.

⁷ Gynekomasti er en betegnelse på forstørrelse av ett eller begge bryster hos menn, forårsaket av en økning i kjertelvevet i brystet.

Erik presenterte en historie som handlet om kunnskap om hvordan man skulle bruke steroider. Han snakket om et forsvarlig bruk der man trengte kunnskap for å gjøre det på «den riktige måten», både med tanke på hvilke preparater man skulle bruke og hvilke man ikke skulle bruke. Samtidig la han vekt på viktigheten ved å bruke andre preparater for å motvirke potensielle bivirkninger. Gjennom denne historien forsøkte Erik å plassere eget steroidebruk innenfor forsvarlige rammer. Han forsøkte å legitimere bruken både overfor oss og for seg selv. Ved å presentere historier om ansvarlig bruk, forhandlet han med den risikoutsatte posisjonen han befant seg i, samtidig som han plasserte egen praksis innenfor en subkulturell ramme av autentiske brukere med tilstrekkelig «know-how».

Den mest merkbare og belastende negative effekten informantene snakket om, handlet imidlertid om perioden etter at de hadde gått av kur. Etter uker med inntak av syntetiske testosteronpreparater i kroppen, fungerte ikke lenger egenproduksjonen av naturlig testosteron. Man gikk fra et unormalt høyt testosteronnivå, over til en periode med enten lav eller totalt fraværende egenproduksjon. Informantene forklarte at dette hadde belastende effekter på psyken. De beskrev en vanskelig overgang der den hormonelle ubalansen førte til negative psykiske effekter. Ole forklarte hvordan han opplevde denne overgangen:

Nei, man merker jo depresjoner og sånn når man går av. Man blir sosialt svakere enn man ellers er. Man fungerer ikke like godt med mennesker rundt seg lenger. Man blir altfor hengt opp i sin egen boble. Det er klart når man går av 12 uker med testosteron så produserer ikke kroppen det selv lenger. Du er østrogendominert. Så i praksis så er du egentlig ei jente hormonelt da. Det er ikke nødvendigvis... ja, man blir egentlig helt rar av det altså. Det er veldig opp-ned humør, depresjoner og sånne ting.

De positive effektene informantene fortalte om under kur, hadde en begrenset varighet. Den fysiske mestringen og økte selvtilliten ble kontrastert med en vanskelig tid da de gikk av. De gikk fra et unormalt høyt testosteronnivå til en nærmest fraværende egenproduksjon. Dette hadde en negativ psykisk effekt. Den hormonelle ubalansen fortonet seg imidlertid på forskjellige måter. Enkelte beskrev til dels store seksuelle problemer etter endt kur. Under kur hadde seksuallysten vært høy, og informantene beskrev et enormt og til dels unormalt stort seksualbehov. Da kuren var ferdig, slet imidlertid mange med potensproblemer, og det var ikke uvanlig å måtte ty til Viagra for å prestere. I tillegg mistet informantene mye av fysikken de hadde oppnådd under kur. Mye av den kroppslige fremgangen forsvant da de gikk av. Det var ikke uvanlig å gå ned opptil flere kilo, og kroppen ble beskrevet som mindre mottagelig for trening. Den fysiske og psykiske oppturen de hadde opplevd under kur, ble møtt av fysisk tilbakegang og psykiske nedturen som følge av testosteronmangelen. For enkelte var denne

overgangen vanskelig å håndtere. Av den grunn brukte de fleste preparater for å få i gang egenproduksjonen, en såkalt «PCT» (post cycle therapy). Andre gikk på såkalte «cruise-doser». Dette innebar å ha et kontinuerlig inntak av testosteron, men imidlertid noe mindre enn når de var på kur.

Hvordan informantene snakket om måter å begrense de negative effektene ved steroidebruken, var et gjennomgangstema i alle intervjuene. De virket klar over den potensielle risikoen de utsatte seg for, og de aller fleste hadde også opplevd negative effekter. De hevdet likevel å kunne motvirke, eller i beste fall begrense disse ved å tilegne seg tilstrekkelig med kunnskap.

5.3 Bruke fornuftig

Den tydeligste av disse teknikkene var hvordan informantene presenterte eget bruk som fornuftig. Konkret handlet dette om hvor mye man doserte og hvor lange pauser man hadde mellom hver kur. Måten de snakket på kan tolkes som et forsøk på å håndtere den fysiske og psykiske risikoen ved å bruke steroider. Jonas fortalte:

Det er selvfølgelig forskjell på å bruke fornuftig og ufornuftig. De som bruker det ufornuftig synes jo jeg også er helt på trynet.

Jonas hadde en klar idé om hva som var et fornuftig bruk og hva som ikke var det. Han hadde ikke mye til overs for sistnevnte. Han presenterte eget bruk som lite risikofylt, samtidig som han definerte grenser mellom ulike måter å bruke steroider på. For Jonas var det viktig å gå på lave doser og ha tilstrekkelige pauser mellom hver kur. Det var dette han kalte et fornuftig bruk, og det dreide seg i stor grad om å utvise kontroll og ha kunnskap om hva han gjorde, både i forhold til hvilke preparater han brukte og hvor store doser en kur bestod av. Jonas erkjente at bruk av steroider kunne ha negative konsekvenser, og nettopp derfor virket det viktig for ham å forhandle med risikoen og ambivalensen som bruken innebar.

En del av denne presentasjonen handlet også om hvordan informantene portretterte deres egen livsstil. Flere snakket om egne liv som asketiske og disiplinerte, med avhold fra alkohol og andre rusmidler. Slik de fortalte, dreide livet som kroppsbyggere seg rundt strenge kosthold- og treningsregimer. I disse historiene beskrev de samtidig hvordan andre mindre dedikerte steroidebrukere ikke fortjente statusen som fullverdige subkulturelle medlemmer. Jon fortalte:

Særlig de unge – de skal bli store og sterke akkurat her og nå. Men de tar jo ikke steroider fordi de er interessert i hardt arbeid, disiplin og forsakelse. Det er ikke det som står på programmet deres. Det er jo masse arbeid med det her, og du må holde det ved like år ut og år inn.

Jon beskrev hvordan han så ned på de unge som eksperimenterte med steroider. For hans del dreide bruken seg om større livsstilsprosjekter som krevde mye kunnskap, disiplin og hardt arbeid. Statusen var noe som måtte fortjenes – det var ikke nok bare å bruke steroider, man måtte også vise en større oppofrelse for å bli ansett som en seriøs aktør og som et fullverdig medlem av subkulturen. Denne statusdefineringen hadde også betydning for hvordan de forhandlet med egen identitet. Ved å beskrive egen praksis som ansvarlig og gjennomtenkt, forsøkte de å konstruere et positivt bilde av egen identitet, samtidig som de plasserte seg relasjonelt innenfor kroppsbyggersubkulturen.

5.4 Selvkontroll og disiplin

I disse fortellingene spilte informantenes beskrivelser av egen livsstil en viktig rolle. De forsøkte å fremme et positivt bilde av egen identitet, og en sentral del av denne presentasjonen dreide seg rundt begreper som selvkontroll og disiplin. Kroppsprosjektene okkuperte en stor del av deres liv, og for mange var det selve omdreiningspunktet. Det var tidkrevende og gjorde at man måtte være oppofrende når det gjaldt andre interesser. De beskrev dager med flere treningsøkter, strenge kostholdsregimer og avhold fra bruk av rusmidler. I disse fortellingene lå det også beskrivelser av egen praksis som disiplinert og preget av selvkontroll. I motsetning til synet på steroidebruk som marginalt og lite gjennomtenkt, presenterte informantene historier som posisjonerte deres praksis i direkte motsetning til slike stereotypier. Ole la vekt på symbolikken som en godt trent kropp utviste. I hans øyne representerte det personer med selvkontroll og disiplin:

Det viser enorm selvkontroll og pågangsmot. For å oppnå en god kropp så kreves det utrolig mye jobb. Det er en 24 timers jobb. Hele tida passe på å få i seg nok mat og hvile nok, og være progressiv med tanke på treningen for å oppnå gode resultater. Det signaliserer jo en del disiplin, det gjør det jo. Og innsats. Når jeg ser noen som er sterke og er godt trent så tenker jeg at den personen har jobba hardt for det, og det står respekt av det.

Som motvekt mot det marginaliserte bildet som ofte portretteres av steroidebrukere, presenterte Ole en alternativ historie, med vekt på begreper som selvkontroll og disiplin. Denne fortellingen inneholdt positive beskrivelser som han brukte for å forhandle med sin sosiale identitet. Han var bevisst den negative konnotasjonen bruken av steroider hadde, og nettopp derfor virket det også viktig å forme dette inntrykket gjennom intervju samtalen. Slik han presenterte seg, utgjorde steroidebruken bare en liten del. Angivelig kom resultatene hovedsakelig på grunn av hans disiplinerte livsførsel, ikke på grunn av steroidene. Dette hadde betydning for hvilket lys han plasserte seg i. Ole la vekt på hvilke positive egenskaper som krevdes for å lykkes som kroppsbygger, og tonet heller ned betydningen av steroidene. På denne måten forhandlet han også med den stigmatiserte identiteten som bruken innebar.

5.5 En stigmatisert subkultur

De ulike måtene informantene snakket om sitt eget bruk av steroider, kan tolkes som strategier for å bevare et positivt bilde av egen identitet. Det var gjennom språket og deres muntlige presentasjoner at de formet en forståelse av egen praksis. De forklarte det for oss, men kanskje viktigst forklarte de det for seg selv (Presser, 2010). Deres selektive historier kan på denne måten forstås som en reaksjon på et opplevd stigma, der de følte behov for å gi mening til steroidbruken, samtidig som de ønsket å vise avstand til stereotypiske idéer om det som i deres øyne var en betydningsfull praksis.

Bruk av anabole steroider er som regel et fenomen som forbindes med negative karakteristikk. Det bærer med seg historier om vold, kriminalitet og marginale sosiale identiteter. Medienes fremstilling av brukerne kjennetegnes ofte av dramatiske koblinger mot lovbrudd og voldshandlinger, der steroidene brukes som årsaksforklaring for hendelsene som beskrives (Svenkerud, 2005). Dette var også historier informantene var godt kjent med. Innad i kroppsbyggermiljøene var det sosialt akseptert og nærmest normalisert å bruke steroider, men utenfor miljøene slet de med sin sosiale og symbolske fremtoning. Kroppen symboliserte et avvik mot samfunnets normer og bar med seg negative karakteristikk. Flere beskrev denne koblingen som vanskelig og belastende. Erik fortalte hvordan han opplevde det allmenne synet på steroidebrukere:

Det er jo sånn folk oppfatter det, at går du på anabole steroider – da er du en voldelig og oppblåst kar som ikke har så mye i hodet. Du er aggressiv, lager bråk og banker opp dama di.

Mange fortalte lignende historier, og de snakket om de andres blikk som negativt og stereotypisk. Deres fysiske fremtoning som steroidebrukere bar med seg symboltunge og lett synlige kjennetegn. Det var vanskelig å skjule at man var stor og muskuløs, og de kulturelle stereotypiene om en narsissistisk og voldelig subkultur førte til en form for stigmatisering gjennom symbolske kjennetegn som åpenbart var vanskelig å skjule. Dette førte til kreative iscenesettelser av egen praksis.

Stigmabegrepet handler om egenskaper eller kjennetegn som forbindes med normbrudd og avvik fra det som er vanlig. Dette kan ha bakgrunn i enkeltindividers utseende, livsstil eller tilhørighet til sosiale og kulturelle grupper, men felles er at egenskapene avviker fra det samfunnet forventer og ønsker (Farrimond & Joffe, 2006). Det er dermed i de mellommenneskelige relasjonene og strukturene at stigmaet eksisterer (Goffman, 1963). Et typisk kjennetegn ved subkulturelle miljøer er hvordan de etableres i opposisjon til storsamfunnets normer, noe som gir rom for alternative holdninger og forståelser. De blir ofte representert som avvikende og marginale på grunn av spesielle interesser og praksiser, gjennom hva de er, hva de gjør og hvor de gjør det. Medlemmene er som regel også klar over denne annerledesheten, og de kan enten avvise, feire eller utnytte den. De vil også bli representert slik av andre, som kan dra på et helt apparat av sosial klassifisering og kategorisering (Gelder, 2005). Subkulturer representerer derfor ofte «støy» i det offentlige bildet, og representeres også slik gjennom mediens fremstilling, ved at de som regel blir fordømt (Hebdige, 1979). Nyhetsmediene stiliserer ungdomsproblemer gjennom snevert definerte bilder som ofte gir falske attribusjoner til de involverte. Dette kan skape dominerende definisjoner der subkulturens deltagere reduseres til en masse under deres minste felles likhet, og der de ekstreme handlingene til de få blir støpt vidt for å fange opp alle som er involvert (Williams, 2011:112). For norske steroidebrukere synes denne karakteristikken å være treffende. Mediens fremstilling av deres praksis tegnes som regel under beskrivelser som leder an til voldelige, kriminelle og marginale sosiale identiteter (se Svenkerud 2005 for en gjennomgang). Uansett hvor treffende eller ikke slike karakteristikk er, tvinger det imidlertid subkulturens deltagere til å forholde seg til de rådene diskursene om deres praksis – det blir et stigma de er nødt til å forholde seg til. Jon forklarte hvordan han opplevde det:

Det er jo et stigma med det, ikke sant. Det har jo ikke noe særlig godt rykte på seg. Du blir jo sett på som dum som et brød og aggressiv.

Jon holdt bruken av steroider skjult for andre enn dem som var en del av miljøet. Innenfor miljøet var det åpenhet og nærmest normalisert å bruke steroider, og Jon fortalte at han kunne

diskutere erfaringer og opplevelser med andre. Utenfor var det annerledes. Informantenes utseende og tilhørighet til det subkulturelle miljøet gjorde at de beskrev en følelse av å bli stemplet, og de forsøkte så langt det var mulig å holde steroidebruken skjult. Men selv om det allmenne bildet ble beskrevet som negativt, var det like fullt en aktivitet de selv oppfattet som meningsfull. Av den grunn fremstod det som viktig å forhandle med det negative bildet som dominerte. Samlet rundt et sett med narrative strategier, forsøkte de å trekke symbolske grenser rundt egen praksis og vise avstand fra de rådende kulturelle oppfatningene. Ved å ta utgangspunkt i de kulturelle stereotypiene, presenterte de narrativ der de forsøkte å distansere seg fra dem som forårsaket den negative omtalen, både ved å beskrive hva de *ikke* gjorde og samtidig ved å appellere til noen allmenne verdier. Deres kunnskap om hvordan de skulle bruke riktig ble presentert som et ansvarlig moment, samtidig som de presenterte seg som personer med fokus på helse, sunt kosthold og trening. På denne måten forsøkte de å forhandle med den stigmatiserte identiteten og samtidig plassere sin praksis innenfor meningsfulle rammer.

5.6 Subkulturelle grenser

I intervjuene var det tydelige tendenser i måten informantene snakket på, og de presenterte historier som handlet om definering av subkulturelle grenser og identiteter (Copes et al., 2008). De avkreftet og nøytraliserte egen risiko, samtidig som de presenterte egen praksis i et lys som separerte dem fra andre brukere med lavere status. Teorier om sosial sammenligning har fokusert på hvordan ønsket om å positivt evaluere seg selv, kan føre til dannelsen av kognitive grenser som skiller de som er lik oss fra dem som er annerledes (Rosenberg & Kaplan, 1982). En symbolsk interaksjonistisk tilnærming til grenser understreker de sammenhenger og interaksjoner der grenser organiseres, og de kulturelle repertoar, fortellinger og praksiser som individer er avhengige av for å konstruere dem (Thorne, 1993). I en subkulturell sammenheng handler dette om hvordan individer som okkuperer samme subkulturelle rom oppretter, forhandler og overskrider subkulturelle grenser (Williams & Copes, 2005). I denne sammenheng kontrasterte informantene deres egen praksis som mer autentisk, mindre risikabel og mer ansvarlig enn dem de definerte som mindre kompetente deltagere i subkulturen.

Denne stillingstagningen hadde betydning for flere aspekter, for det første for hvordan de vurderte egen risiko ved bruken av steroider. Måten de presenterte eget bruk på var innenfor en forståelsesramme av et forsvarlig, kontrollert og kunnskapsbasert bruk. De skapte fortolkningsrammer som tok sikte på å tone ned de potensielle helseskadelige virkningene ved å snakke om hvor mye de kunne, og hva de gjorde for å minimere dem. De presenterte dermed egen bruk som definert av kunnskapen de hadde innhentet, og det var flere som plasserte det innenfor medisinske rammer.

For det andre hadde denne stillingstagningen betydning for hvordan de presenterte ønskelige sosiale identiteter. De forsøkte å appellere til noen allmenne verdier ved å legge vekt på det de forstod som et fornuftig bruk, preget av selvkontroll og disiplin. Parallelt i disse historiene lå det fortellinger om kroppslig og mental kontroll, og det kunne virke som om de forsøkte å plassere egen praksis innenfor mer allmenne sunnhetsidealer. Ved å vise avstand til det stereotypiske bildet av steroidebrukere, forsøkte informantene både å plassere sin sosiale identitet i et fordelaktig lys, samtidig som de plasserte seg relasjonelt i et subkulturelt hierarki med andre steroidebrukere.

Denne forståelsen av måten informantene snakket om sitt eget steroidebruk på, kan tolkes som et forsøk på å danne symbolske og subkulturelle grenser. Prosesser som på ulike måter bidro til informantenes forståelse av sin egen sosiale identitet. Det kan forstås som en aktiv prosess, bestående av stereotypiering, selvidentifikasjon og kategorisering (Jenkins, 2008). I intervjuamtalene presenterte informantene selektive narrativ, der de forhandlet med stereotypiske ideer av egen praksis, både ved å kontrastere sitt eget bruk med andres, samtidig som de også appellerte til mer allmenne verdier. Denne konstruksjonen av selvet gjorde det mulig for dem å fortsette med den avvikende og stigmatiserte praksisen, uten at det gikk på bekostning av vurderingen av deres sosiale identitet (Hochstetler et al., 2010). Måten informantene forhandlet med stigma var en viktig komponent for å konstruere en identitet og for å videreføre bruken. Ved å konstruere nyanserte distinksjoner mellom brukere, differensierte de egen praksis på kreative måter. Dette gjorde det mulig å akseptere de positive karaktertrekkene fra den sosiale kategorien, samtidig som de avfeide trekk de anså som negative. For å forstå informantens bruk av steroider, kan denne innsikten være viktig.

5.7 Oppsummering

I dette kapitlet er informantenes presentasjoner om eget bruk av steroider, hvordan de opplevde bruken og hvordan de opparbeidet seg kunnskap om preparatene analysert. Samtidig diskuteres det hvordan deres selektive presentasjon av egen praksis kan tolkes som forsøk på å skape positive bilder av egen identitet. Felles for alle intervjuene var hvordan informantene la vekt på sin egen kunnskapsinnhenting i forkant av deres første steroidekur. Måten de presenterte dette på hadde betydning både for hvordan de forhandlet med egen risikooppfatning og hvordan de forhandlet med egen sosial identitet. Informantene snakket mye om hvordan de brukte riktig, i motsetning til andre som gjorde det feil. Dette hadde betydning for hvordan de plasserte seg i relasjon til andre brukere, og ikke minst hvordan de forsøkte å tone ned den potensielle helserisikoen ved å bruke steroider. Mye av kompetansen informantene snakket om, dreide seg om å finne kursammensetninger som maksimerte de positive effektene og samtidig minimerte de negative.

De språklige handlingene informantene presenterte kan også tolkes som resultat av det de beskrev som et opplevd stigma. Innad i subkulturen hadde kroppene stor verdi, men utenfor ble kroppens symbolske fremtoning ofte portrettert med helt andre karakteristikk, og informantene snakket om en sosial devaluering på grunn av steroidebruken. Dette hadde betydning for hvordan de presenterte seg selv. Et fellestrekk var hvordan de forsøkte å skape fortolkningsrammer der de beholdt de positive karaktertrekkene, men avfeide trekk de anså som negative. På denne måten forhandlet de med stereotypiske idéer av egen praksis, både ved å kontrastere sitt eget bruk med andres, samtidig som de også appellerte til mer allmenne verdier. Denne aktive sosiale posisjoneringen gjorde det mulig å fortsette med den avvikende og stigmatiserte praksisen, uten at det gikk på bekostning av vurderingen av deres sosiale identitet.

6 Avslutning

Med utgangspunkt i kvalitative intervjuer med femten menn som har erfaring med bruk av steroider og andre dopingmidler, er deres presentasjoner av eget bruk analysert. Dette er fordelt utover tre kapitler med fokus på innganger til dopingbruk, dopingøkonomien, hvordan preparatene brukes og hvordan informantene presenterer egen praksis. Gjennom dette er det forsøkt å gi en presentasjon av dopingfenomenet slik det forstås av en gruppe som selv bruker dopingmidler.

Første analysekapittel viser hvordan informantene snakket om egne innganger til bruk av dopingmidler. Ved hjelp av intervjudataene er det mulig å identifisere tre sentrale historier som kan beskrive rekrutteringen til dopingbruk: (i) doping som vei ut av et tungt rusmiddelbruk, (ii) doping som et redskap i en kriminell karriere, og (iii) doping som en del av en kroppsbyggingssubkultur. Disse historiene gir en presentasjon av ulike idealtyper som kan brukes for å forstå rekrutteringen til bruk av dopingmidler utenfor den organiserte idretten. Felles er at bruken blir definert gjennom et ønske om å bedrive symbolsk kommunikasjon med omgivelsene, og at kroppen blir en aktiv rekvisitt i dannelsen av en ønskelig sosial identitet.

En annen fellesnevner for informantene var hvordan de snakket om influenser i møtet med mindre subkulturelle miljø, der bruk av steroider fremstod som et legitimt middel for å oppnå de subkulturelle mål deltagere strakk seg etter. Informantene fortalte at de i utgangspunktet var i mot bruk av steroider – de anså bruken som juks, og det var noe de hadde negative tanker om. Denne tankegangen endret seg imidlertid da informantene tilpasset seg et subkulturelt normsett som langt på vei legitimerte og rasjonaliserte bruken av steroider. Det var først i disse møtene at informantenes disposisjoner endret seg. Denne fortolkningen skiller seg fra tidligere forskning på dopingfeltet, der bruken blant annet analyseres som resultat av et samfunnsskapt kroppspress.

Andre analysekapittel handler om den norske dopingøkonomien. Ved bruk av Kripas' statistikk over dopingbeslag, observasjon på internett og kvalitative intervju, vises det hvordan ulike omsetningsmarkeder for illegale dopingmidler foregår. Den ser ut til å være organisert rundt tre sentrale omsetningskanaler. Disse omfatter kjøp og salg på norske internettforum, private (venne)nettverk og utenlandske internettbutikker. Et særpreg ved dopingøkonomien synes å være et økende salg av produkter som produseres og tilvirkes her i landet, og som gjøres tilgjengelig for salg via lukkede internettforum.

Kripos' statistikk over dopingbeslag mellom 2002 og 2011 viser en interessant utvikling. Selv om antall beslag er relativt lite og stabilt, ser det ut til at utviklingen går i retning av en større import med renstoff, fremfor ferdige produkter i tablettform. Dette er også en utvikling som ble bekreftet i intervjuene, der informantene snakket om et marked dominert av såkalte undergrunnsvarer – produkter som produseres og selges av privatpersoner i Norge.

Informantene beskrev tre ulike markeder for omsetning av illegale dopingmidler. Den dominerende kanalen var via norske internettforum. Organisering på nettforumene var regulert av sidenes administratorere. De kontrollerte blant annet prisen på varene. Tilbyderne var prisgitt kundenes tilbakemeldinger, og det kunne virke som om medlemmene samarbeidet om å finne selgere som leverte gode varer til avtalt tid. De skrev innlegg basert på egne erfaringer, og selgerne opparbeidet seg på denne måten en status basert på kjøpernes tilbakemeldinger. Forumet fungerte imidlertid bare som en møteplass fremfor å være en plattform for selve transaksjonene. Den direkte kontakten mellom kjøper og selger ble etablert via kommunikasjon på kryptert epost, og både pengene og varene ble sendt i posten. I dette kapittelet ble også marked som fungerte gjennom mer tradisjonelle private nettverk og et marked som fungerte via utenlandske internettbutikker beskrevet.

Det tredje analysekapittelet omhandler kjennetegn ved informantenes bruk av steroider og hvordan de presenterte egen praksis i motsetning til dominerende negative stereotypiske identiteter. Det er mulig å tolke historiene som aktivt konstruerte narrativ brukt for å distansere seg fra stigma, og for å portrettere eget bruk i et positivt lys. På denne måten plasserte de seg også relasjonelt i et subkulturelt hierarki av andre steroidebrukere. En av strategiene informantene benyttet seg av, dreide seg om innhenting av kunnskap knyttet til bruk av steroider. Samtlige fortalte at de brukte mye tid på denne prosessen, og det fremstod som viktig på to forskjellige måter. For det første hevdet de å være mindre utsatt for potensiell helserisiko ved å bruke steroider. De hevdet å ha et fornuftig bruk som var preget av tilstrekkelig kunnskap og på den måten forhandlet de med den risikoutsatte posisjonen de befant seg i. For det andre var denne kunnskapen viktige for å plassere seg relasjonelt i forhold til andre steroidebrukere. Ved å hevde at de gjorde det riktig, i motsetning til andre som gjorde det feil, presenterte de egen identitet ved å fortelle hvem de ikke var og hva de ikke gjorde. På denne måten forhandlet de med det stigmatiserte bildet som ofte portretteres av steroidebrukere i den norske offentligheten, ved å trekke grenser mellom eget og andres bruk.

Informantene trakk på både konvensjonelle og mer subkulturelle verdier i presentasjoner av seg selv. På den ene siden forsøkte de å fremstå som kompetente deltagere i subkulturen, ved å fortelle om hvor mye de kunne og hva de mindre kompetente deltagere gjorde feil. De forhandlet på denne måten med sin posisjon innad i subkulturen. På den andre siden forsøkte de å støtte seg på mer konvensjonelle verdier ved å beskrive seg selv som personer med en

stor grad av selvkontroll og disiplin – karakteristikk som vanligvis oppfattes som positive. Informantene hoppet på denne måten mellom ulike narrativ, der de på den ene siden forsøkte å fremstå som kompetente deltagere i subkulturen, samtidig som de også trakk på mer allment definerte verdier for å bevare et positivt bilde av deres sosiale identitet. Slik Goffman (1963) beskriver, kan denne rolleforflytningen være et resultat av en opplevd stigmatisering og en usikkerhet og ambivalens om hvordan deres sosiale fremtoning blir fortolket og mottatt av andre. Dette kan resultere i ulike og ofte konkurrerende narrativ.

Det opplevde stigmaet informantene snakket om, kan være et resultat av flere forhold. Et gjennomgangstema i intervjuene var måten de trodde andre så på dem som steroidebrukere. De andres blikk ble ofte beskrevet som negativt, og de opplevde å bli vurdert som ustabile, voldelige og dumme. Deres kroppslige og symbolske fremtoning hadde på denne måten betydning for hvordan de opplevde deres sosiale identitet utenfor miljøet på gymmen. Denne opplevde annerledesheten og dramatiseringen av egen praksis kan også kaste lys over den offentlige omtalen om bruk av dopingmidler utenfor organisert idrett.

6.1 Doping – et samfunnsproblem?

Innledningsvis ble det stilt spørsmål ved avstanden mellom beskrivelsen av dopingbruk i den norske offentligheten og bruksomfanget som er mulig å påvise i empiriske studier. Doping omtales blant annet som et samfunnsproblem i en tidlig fase i stortingsmelding nr. 30 (2011-2012), mens tilgjengelige befolkningsstudier tyder på at bruk av dopingmidler gjennomgående er et lavfrekvent fenomen, som ikke har økt. Hvordan kan man da forklare den fornyede interessen rundt dette temaet?

På tross av at befolkningsundersøkelser ikke viser endringer i bruksomfanget av dopingmidler, virker det likevel som om denne forestillingen er dominerende. Det samme ser man i andre land. I Finland blir det blant annet omtalt som en «*nasjonal sykdom*» (Salasuo og Piispa, 2012:7), men finske data viser det samme som her i Norge; doping er et marginalt fenomen på befolkningsnivå. Finske forskere konkluderer med at politikere og medias fremstilling av «dopingepidemien» er uberettiget. Dopingfenomenet er ikke nødvendigvis økende, men omgitt av et økende fokus (Salasuo og Piispa, 2012). Nærliggende i denne sammenheng ligger dramatiske historier om aggresjon og vold, men også her er forskningen uklart. De fleste studier viser en sammenheng mellom bruk av steroider og aggresjon/vold, men det er uklart hva som forårsaker hva, og om det er en kausal sammenheng mellom de to (se Monaghan 2001 og Haug m. fl. 2004 for en litteraturgjennomgang). Enkelte studier hevder heller at sammenhengen skyldes komplekse interaksjoner mellom sosiale, psykologiske og biologiske faktorer (se Sharp & Collins, 1998 for en litteraturgjennomgang), eller at bruken fremstår som en markør i voldelige subkulturelle miljøer, fremfor å være en

direkte kausal faktor i etiologien av vold (Pedersen et al., 2001). De potensielle fysiske og psykiske bivirkningene, forestillingen om et økende bruk, og den dominerende tankegangen om at bruk fører til vold, har imidlertid bidratt til å skape et legitimeringsgrunnlag for lovendringen som omfatter bruk av steroider.

En mulig tolkning av det fornyede og delvis overdrevne fokuset kan ligge i de dominerende fortellingene om brukere av dopingmidler. Slik Monaghan (2001) argumenterer, portretteres steroidebruk som et negativt avvik, og aktørene som inngår i aktiviteten utgjør en demonisert subkultur (Monaghan, 2001:25). I Svenkeruds (2005) litteraturgjennomgang av nyhetsartikler, vitner omtalen av steroidebrukere om et fokus på steroider som årsak og forklaringsstrategi for negative hendelser, der brukerne portretteres som en farlig gruppe. Stemplingen ligger i massemediens stereotypiske skildringer av dopingbrukerne (Salasuo og Piispa, 2012), samtidig som medlemmenes kroppslige fremtoning representerer et brudd på samfunnets aksepterte normer (Goffman, 1963). Samlet sett gjør dette steroidebrukerne til en enkel gruppe å fordømme.

De subkulturelle uttrykkene som brukerne av dopingmidler omfavner, kan medføre stemping ut i fra konvensjonelt definerte normer. Felles er at de oppfattes som en trussel mot samfunnets verdier og interesser, og på denne måten skaper en reaksjon som ofte portretteres gjennom mediens (overdrevne) fremstilling av fenomenet. For bruken av steroider i Norge synes denne karakteristikken å være treffende. Det ser ikke ut til å være empirisk støtte for at omfanget av bruken av dopingmidler utenfor den organiserte idretten i Norge kan defineres som et samfunnsproblem. Til det er bruken for lite prevalent. Bruk av steroider representerer imidlertid et brudd på konvensjonelt definerte normer. Det ses ofte i sammenheng med bruk av vold og narkotika, og knyttes opp mot marginale sosiale identiteter. Steroidebrukernes fysiske kropp representerer en trussel mot sosiale verdier og interesser, og presenteres på stiliserte og stereotypiske måter. Samtidig spiller den dominerende forestillingen om doping som et økende problem en viktig rolle. Beslutningstagere kan føle seg presset til å handle, og forsøke å håndtere det som defineres som et tiltakende samfunnsproblem. I så måte er kriminalisering en av få tilgjengelige virkemidler. Resultatet synes å være at fenomenet blåses ut av proporsjoner, uten hold i empiriske studier. Massemediene presenterer tabloide representasjoner av gruppen. Politikere og andre legitime aktører kommer med sine diagnoser og løsninger, men fenomenet forblir stabilt. Igjen er det verdt å gjenta; dopingfenomenet ser ikke ut til å være økende, men er omgitt av et økende fokus.

Det er ikke dermed sagt at man skal la være å fokusere på bruk av steroider og andre illegale dopingmidler. Bruk kan føre til alvorlige fysiske og psykiske skader både for individ og pårørende. Det er derfor viktig å satse på rehabiliteringstiltak og preventivt arbeid, men dette må være forankret i tilgjengelig empiri. Fremstillingen av dopingbrukere i den offentlige debatten kan i verste fall bidra til å gjøre dem vanskeligere å nå med helsemessige tiltak,

samtidig som det også kan bidra til å skape et forenklet og lite nyansert bilde av en subkultur som for mange fremstår som meningsfull og viktig. Slik det er vist, har de normative endringene på dopingfeltet konsekvenser for hvordan brukerne presenterer egen praksis og hvordan de fremforhandler ønskelige sosiale identiteter. Gjennom kreative iscenesettelser av egen praksis som kontrollert, velinformert og ansvarlig, forsøkte de å takle det sosiale stigma og samtidig ivareta et positivt bilde av egen identitet. Bruken av steroider fremstod som et legitimt middel for å oppnå de subkulturelle målene de strakk seg etter, og forhandlinger rundt egen risiko kan forstås som et forsøk på skape balanse i vurdering av egen praksis.

Viktigst i denne sammenheng er historiene informantene skapte om seg selv. Slik det er analysert, er det i disse fortellingene man kan forstå hvordan de vedlikeholder et bruk av illegale preparater som langt på vei stemples som avvikende, uten å gå på akkord med forståelse av egen identitet. Ved å analysere disse historiene kan man komme nærmere en forståelse av hvilke prosesser som gjør det mulig for de det gjelder å fortsette med en praksis som for andre virker uforståelig og irrasjonell – ikke minst er dette viktig for å forstå en atferd som forsøkes å begrenses.

Litteratur

Barland, B. & Tangen, J. O. (2009). *Kroppsprestasjoner og andre prestasjoner – en omfangsundersøkelse om bruk av doping* (PHS Forskning 2009:3). Oslo: Politihøgskolen.

Barland, B., Tangen, J. O. og Johannesen, C. A. (2010). *Doping. Muskler, mestring og mening. En kvalitativ studie av unge menns bruk av muskelbyggende medikamenter* (PHS Forskning 2009:6). Oslo: Politihøgskolen.

Bilgrei, O. R. & Bretteville-Jensen, A. L. (2013). *Syntetiske cannabinoider. Nettbasert marked og en virtuell ruskultur* (SIRUS-rapport 2/2013). Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning. Hentet fra http://www.sirus.no/filestore/Import_vedlegg/Vedlegg_publicasjon/sirusrap.2.13.pdf

Bourgois, P. (2003). *In search of respect: Selling crack in El Barrio*, Cambridge: Cambridge University Press.

Copes, H., Hochstetler, A. & Williams, J. P. (2008). “We Weren’t Like No Regular Dope Fiends”: Negotiating Hustler and Crackhead Identities. *Social Problems*, 55(2), 254-270.

Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2000). *The Discipline and Practice of Qualitative Research*. I Denzin, N. K. & Lincoln Y. S. (red.), *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage.

Fangen, Katrine (2010). *Deltagende observasjon*. Fagbokforlaget.

Farrimond, H. R. & Joffe, H. (2006). Pollution, Peril and Poverty: A British Study of the Stigmatization of Smokers. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16(6), 481-491.

Flesland, L., Knoff, R. V. & Berg, E. K. U. (2011). *Føre var: rustrender i Bergen*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene. Hentet fra: http://www.korusbergen.no/sitefiles/13/dokumenter/Forevarhosten2011hoved_1.pdf

Gelder, K. (2005). *The Subcultures Reader*. London: Routledge.

Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City, N. Y. : Doubleday.

Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. Penguin Books.

Haug, E., Mørland, J., Olaisen, B. og Myhre, K. I. (2004). *Androgene-anabole steroider (AAS) og vold*. Rapport fra Kunnskapssenteret nr. 4/2004. Hentet fra <http://www.kunnskapssenteret.no/publikasjoner/androgene-anabole-steroider-aas-og-vold>

- Hebdige, D. (1979). *Subculture: the meaning of style*. London: Methuen.
- Hochstetler, A., Copes, H., & Williams, J. P. (2010). "That's Not Who I Am:" How Offenders Commit Violent Acts and Reject Authentically Violent Selves. *Justice Quarterly*, 27(4), 492-516.
- Hormonlaboratoriet, Aker Universitetssykehus HF (2012). I Meld. St. 30 (2011-2012). *Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk*. Oslo: Det kongelige helse- og omsorgsdepartement.
- Jenkins, R. (2008). *Social Identity*, Routledge.
- Kripos (2011). *Narkotika- og dopingsstatistikk 2011*.
- Lamont, M. & Molnár, V. 2002. The Study of Boundaries in the Social Sciences. *Annual Review of Sociology*, 28, 167-195.
- Lenahan, P. (2003). *Anabolic steroids and other performance enhancing drugs*. London: Taylor & Francis.
- Meld. St. 30 (2011-2012). *Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk*. Oslo: Det kongelige helse- og omsorgsdepartement.
- Miller, P. G. & Sønnerlund, A. L. (2010). Using the internet to research hidden populations of illicit drug users: a review. *Addiction*, 105, 1557-1567.
- Monaghan, L. F. (2001). *Bodybuilding, drugs and risk*. Routledge.
- Meland, S. & Hoff, T. (2013). Gutter som bruker androgene anabole steroider: hvem er de og hva trenger de? *Rusfag*, 1, 13-23. Hentet fra: <http://www.borgestadklinikken.no/files/AAS-brukere.pdf>
- Norheim, L. (2008). *Anabole androgene steroider: bruk blant elever på videregående skoler i Oslo*. Oslo: Hormonlaboratoriet, Aker Universitetssykehus HF.
- Nøkleby, H. og Skårderud, F. (2013). Body Practices Among Male Drug Abusers. Meanings of Workout and use of Doping Agents in a Drug Treatment Setting. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 11, 490-502.
- Pallesen, S., Jøsendal, O. Johnsen, B., Larsen, S. & Molde, H. (2006). Anabolic steroid use in high school students. *Substance use & misuse*, 41, 1705-1717.
- Pallesen, S. (2008). *Anabole-androgene steroider (AAS): en oversikt med vekt på utbredelse og forebygging*. Hentet fra: <http://www.forebygging.no/en/Artikler/2011-2009/Anabole-androgene-steroider-AAS/>

- Pape, H. (2013). *Se alle! Rus & Samfunn*, hentet fra: <http://www.rus.no/id/752.0>
- Pedersen, W., Wichstrøm, L. & Blekesaune, M. (2001). Violent behaviors, violent victimization, and doping agents: a normal population study of adolescents. *Journal of interpersonal violence*, 16(8), 808-832.
- Presser, L. (2010). Collecting and Analyzing the Stories of Offenders. *Journal of Criminal Justice Education*, 21(4), 431-446.
- Riessman, C. K. (2001). Analysis of Personal Narratives. I J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Red.), *Handbook of Interview Research. Context & Method* (s. 695-710). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Rosenberg, M. & Kaplan, H. A. (1982). *Social Psychology of the Self-Concept*. Arlington Heights, IL: Harlan Davidson.
- Salasuo, M. & Piispa, M. (2012). *Perspectives to doping substance use outside elite sports in Finland* (Internet publications 52). Helsinki: Finnish youth research network & Finnish youth research society. Hentet fra: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/doping_en.pdf
- Sandberg, S. & Pedersen, W. (2009). *Street capital. Black cannabis dealers in a white welfare state*. Bristol: Policy Press.
- Sandberg, S. og Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandøy, T. A. (2013). *Anabole steroider i Norge – En oversikt fra befolkningsundersøkelser* (SIRUS-rapport 4/2013). Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning. Hentet fra http://www.sirus.no/filestore/Import_vedlegg/Vedlegg_publicasjon/sirusrap.4.13.pdf
- Sharp, M. & Collins, D. (1998). Exploring the «Inevitability» of the Relationship Between Anabolic-Androgenic Steroid Use and Aggression in Human Males. *Journal of sport & exercise psychology*, 20, 379-394.
- Shuy, R. W. (2001). In-Person versus Telephone Interviewing. I J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Red.), *Handbook of Interview Research. Context & Method* (537-556). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Svenkerud, K. (2005). *Farlig stor – en diskursanalyse av anabole steroider*. Mastergrad institutt for kriminologi og retts sosiologi, det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Temple, E. C. & Brown, R. F. (2011). A Comparison of Internet-Based Participant Recruitment Methods: Engaging the Hidden Population of Cannabis Users in Research. *Journal of Research Practice*, 7(2), article D2.

Thorne, B. (1993). *Gender Play: Girls and Boys in School*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Thornton, S. (1995). *Club Cultures. Music, Media and Subcultural Capital*. Cambridge: Polity Press.

Wadel, Cato (1991). *Feltarbeid i egen kultur. En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Oslo: Seek.

Wichstrøm, L. (2006). Predictors of future anabolic androgenic steroid use. *Medicine & science in sports & exercise*, 38(9), 1578-1583.

Williams, J. P. (2011). *Subcultural theory. Traditions and concepts*. Cambridge: Polity Press.

Williams, J. P. & Copes, H. (2005). "How Edge Are You?" Constructing Authentic Identities and Subcultural Boundaries in a Straightedge Internet Forum. *Symbolic Interaction*, 28(1), 67-89.

English summary

Use of doping agents in the general population in Norway received renewed attention when a governmental report was launched in spring 2012. For the first time doping was incorporated in a national drug policy and it was denoted as a germinating social problem. The use of doping agents among the general population is analyzed using qualitative interview data with people who have used anabolic steroids.

The first chapter provides a qualitative interpretation of the various entrances to steroid use. There are several main themes that describe recruitment to the use of doping agents. Common was how the body was shaped and defined on the basis of subcultural defined expectations. Rather than understanding the drug use as motivated by a social body pressure, one can also understand the dispositions as shaped by subcultural norms that largely legitimize and rationalize the use of steroids.

Using Kripops' statistics on drug seizures, internet content analysis and qualitative interviews, various markets for illegal doping is analyzed in chapter two. It seems to be organized around three key sales channels; Norwegian internet forums, private networks and foreign internet shops. The characteristic aspect of the doping economy seems to be a growing sale of products produced and manufactured domestically, and made available for sale via closed internet forums.

The third chapter describes informants' use of steroids and how they present their own practice as opposed to dominant negative stereotypical identities. Gathered around a set of narrative strategies, they drew symbolic boundaries around their use and expressed distance from prevailing cultural beliefs. This can be interpreted as an attempt to distance themselves from potential stigma and to portray their own use in a positive light. The interviewees' negotiations around their own risk may also be interpreted in this way.

Finally, in chapter four, the distance between available empirical evidence from population studies and the general opinion of the Norwegian public about the extent of illicit doping use, is discussed.

SIRUS

Postboks 565 Sentrum, 0105 Oslo

ISBN 978-82-7171-408-6

ISSN 1502-8178